

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

DE PRACTISCHE TAALMEESTER.

EEN GEREGELD STEL

TAALOEFENINGEN

VOOR DE

VOLKSSCHOOL,

DOOR

F. BRUINS,

Leeraar aan de Rijks-Kweekschool voor Onderwijzers te Groningen.

III.

HET BIJVOEGLIJK NAAMWOORD

EN

HET VOORNAAMWOORD.

(Zesde druk.)

GRONINGEN. — NOORDHOFF & SMIT. — 1883.

Prijs 20 cent.

PB

88

Bij NOORDHOFF & SMIT te Groningen is mede verschenen:

DE EERSTE TAALMEESTER.
EEN GEREGELD STEL TAALOFENINGEN
VOOR DE VOLKSSCHOOL;

DOOR

F. BRUINS,

Zevende druk. Prijs f 0.20.

Van *De Practische Taalmeester* zijn verschenen:

- I. HET WERKWOORD. II. HET ZELFSTANDIG NAAMWOORD. III. HET
BIJVOEGLIJK NAAMWOORD EN HET VOORNAAMWOORD.
IV. DE VOLZIN.

Zesde, herziene druk. Prijs van 1e—3e stukje f 0.20, van het 4e f 0.30.
BEOORDEELINGEN.

„Om te voldoen aan 't geen ik meen dat als eisch dient gesteld te worden — zal een leerling met vrucht en in betrekkelijk weinig tijds de gewenschte kennis en geoefendheid verkrijgen in de moderne talen — moet of de gewone lagere school, of de inrichting voor m. u. l. o. of beide, door een goed, methodisch onderwijs een flink overzicht geven van de spraakkunst der moedertaal.

Aan geschikte handleidingen daartoe ontbreekt het niet: De kroon spant m. i. . . *de Practische Taalmeester van F. Bruins*. In die boekjes herkent men niet alleen als schrijver den man, die onze taal kent en er over gedacht heeft, maar ook den man van ervaring. Steeds is hem de school voor oogen geweest, terwijl de methode van behandeling voortreffelijk mag heeten

Dit wil ik wel zeggen, dat m. i. op de lagerschool het taalonderwijs methodisch kan en moet zijn, dat *de Practische Taalmeester* uitnemend daarvoor geschikt is; dat deze noch te hoog, noch ook te uitgebreid is; doch alles onder voorwaarde dat de lagerschool in normalen toestand zij, d. i. zonder herhaald verzuim en met niet te groote klassen. Op vele plattelandscholen zullen die uitstekende werkjes onvoldoende resultaten geven, waar n. l. de onderwijzer met zijn groote klassen en met het gedurig, dagen, weken en maanden schoolverzuim, vooral in de hoogste klasse, alle mogelijke kracht en ijver moet inspanssen om zelfs occasioneel nog *iets* aan taalonderwijs te doen. In goed georganiseerde scholen echter, zooals in de meeste steden, zijn die werkjes op hare plaats, — en ik ben er zeker van — goed gebruikt, zullen ze uitnemende resultaten verschaffen.

Binnen kort hoop ik nog wat uitvoeriger dit punt te bespreken en dan vooral den hoogst nuttigen voorlooper, in *elke* lagerschool op

DE PRACTISCHE TAALMEESTER.

EEN GEREGELD STEL
T A A L O E F E N I N G E N

VOOR DE
VOLKSSCHOOL,

DOOR

F. BRUINS,

Leeraar aan de Rijks-Kweekschool voor Onderwijzers te Groningen.

III

HET BIJVOEGLIJK NAAMWOORD

EN

HET VOORNAAMWOORD.

(Zesde druk.)

GRONINGEN. — NOORDHOFF & SMIT. — 1883.

Inlichtingen aangaande doel en gebruik dezer Taaloefeningen vindt men in 't Voorbericht van het 1e stukje (Het Werkwoord) en van het 4e stukje (De Volzin.)

*Practische Methode
van de N. O. B.*

HET BIJVOEGLIJK NAAMWOORD.

§ 1. Bijvoeglijke naamwoorden zeggen, hoe de dingen zijn.

Een bijv. nw. staat alzoo als bepaling bij een znw.

§ 2. Een bijv. nw. kan met zijn znw. worden verbonden door een werkw. (meestal een der werkw.: *blijven, heeten, lijken, schijnen, worden, wezen* of *zijn*.)

Het bijv. nw. kan met zijn znw. ook onmiddellijk worden verbonden, d. w. z. zonder behulp van zulk een werkw.

§ 3. Als men een bijv. nw. onmiddellijk met zijn znw. verbindt, dan wordt het doorgaans verbogen.

De verbuigingsuitgangen van 't bijv. nw. zijn **e** en **en**.

Het bijv. nw. blijft onverbogen, wanneer het door middel van een werkw. met zijn znw. verbonden is.

Men zegt evenwel: *De arbeiders zijn vele, weinige.*

§ 4. **Spelregels voor de verbuiging der bijv. nw.** Bij de verbuiging der bijv. nw. heeft men de volgende spelregels in acht te nemen:

1. Als de stamklank van 't onverbogen bijv. nw. kort is en gevolgd wordt door een' enkelen slotmedeklinker, dan verdubbelt men in 't verbogen woord dien slotmedeklinker. Uitz.: *grof, grove, groven*.

NB. **Sch** wordt als een enkele slotmedeklinker beschouwd; dus wordt na een' korten klinker de *s* van *sch* verdubbeld.

2. De enkele slotmedeklinker wordt niet verdubbeld, als de stamklank van 't onverbogen bijv. nw. lang is.

3. Na een' langen stamklank gaan de enkele slotmedeklinkers **f** en **s** in de verbogen vormen geregeld over in **v** en **z**.

4. De slotmedeklinker van de achtervoegsels: *achtig, haftig, baar, el, en, ig, isch, lijk, loos* en *zaam* wordt nooit verdubbeld.

5. Staat in 't onverbogen bijv. nw. **aa** of **uu** vóór een' enkelen slotmedeklinker, dan valt in 't verbogen woord éene **a** of **u** weg.

Wanneer in 't onverbogen bijv. *ew* of *oo* vóór een' enkelen slotmedeklinker staat, dan valt in 't verbogen woord soms eene *e* of *o* weg, maar soms ook niet.

1e Oefening.

Voegt de verbuigingsuitgangen *e* of *en* achter de volgende bijv. *nw.*! (De cijfers hebben betrekking op § 4.)

Recht	afgodisch (4)	kuisch (2)
taai	barsch	paars
slap (1)	valsch	grijs (3)
dik (1)	vuig (2)	duur (5)
ruw (2)	sterk	gedwee
nieuw (2)	los (1)	oolijk
vroeg (2)	krom (1)	vroolijk
guur (2, 5)	kiesch (2)	droog (2, <i>o</i>)
zwaar (2, 5)	rasch (1)	week (2 <i>ee</i>)
laf (1)	beursch	geboren (4)
bros (1)	edel (4)	verwaten (4)
broos (3, <i>o</i>)	gelukkig (4)	wreed (2, <i>ee</i>)
loos (3, <i>oo</i>)	vruchtbaar (4, 5)	bloot (<i>oo</i>)
ros (1)	leerzaam (4, 5)	bloed (<i>oo</i>)
rood (2, <i>oo</i>)	weerloos (4, 5, <i>oo</i>)	geel (<i>e</i>)
stijf (3)	gevaarlijk (4)	gewoon (<i>o</i>)
straf (1)	kunstig (4)	geslepen
lief (3)	harmonisch (4)	gewis
vlug (1)	krijgshaftig (4)	spits
lui	waarachtig	vuns
vrij	snapachtig	stuursch
frisch (1)	geelachtig	voos (<i>oo</i>)
friesch (2)	nobel	half.

2e Oefening.

Verbindt de bijv. nw. der 1e Oefening eerst onmiddellijk en dan ook door middel van een werkw. met gepaste znw!

§ 5. De **verbuiging der bijv. nw.** schikt zich naar het geslacht, het getal en den naamval 't znw., dat er achter staat, of er achter gedacht moet worden.

NB. Zeg ik: *Deze appel is rijp*, of: *Deze appels zijn rijp*, dan blijft het bijv. nw. onverbogen, omdat het door middel van een werkw. met het znw. *appel* is verbonden.

Daarentegen: *Hier liggen eenige appels, rijpe en onrijpe*. Nu wordt het bijv. nw. verbogen, omdat men er het woord *appels* achter denken moet.

Desgelijks: *Daar staan twee huizen: dit is het oude (huis) en dat is het nieuwe (huis)*.

§ 6. Het verbogen bijv. nw. neemt den buigingsuitgang **ø** aan:

a). Vóór een enkelv. vrouwel. znw. in alle naamvallen.

b). Vóór een enkelv. mannel. znw. in den eersten naamval.

c). Vóór een enkelv. onz. znw. in den eersten en vierden naamval.

d). Vóór een meerv. znw. in den eersten, tweeden en vierden naamval.

Het verbogen bijv. nw. neemt den buigingsuitgang **en** aan;

e). Vóór een enkelv. mannel. znw. in den tweeden, derden en vierden naamval.

f). Vóór een enkelv. onz. znw. in den tweeden naamval.

g). Vóór een meerv. znw. in den derden naamval.

NB. Vóór een verbogen bijv. nw. met den buigingsuitgang **en** worden de bepalende woordjes: *eenen, geenen, mijnen, uwen, zijnen, haren en hunnen*, gewoonlijk verkort tot: *een', geen', mijn', uw', zijn', haar'* en *hun'*.

3e Oefening.

De letters achter de cursief gedrukte *werkwoorden* in deze en de volgende Oefeningen duiden aan, welke vorm van het werkw. gebruikt moet worden:

o. t. = onvolm. tegenw. tijd
 v. t. = volm. tegenw. tijd,
 o. v. = onvolm. verl. tijd,
 v. v. = volm. verl. tijd,
 v. d. = verleden deelw.

De letters achter de bijv. nw. hebben betrekking op § 6.

Vult in en verbuigt!

E— groot (b) hond (*willen*, o. v.) mij bijten. Dez— klein (a) musch (*sjilpen*, o. v.). H— oud (c) huis (*worden*, o. v.) (*afbreken*, v. d.). Dez— rijk (d) boeren (*verkoopen*, o. v.) hu— dik (d), zwart (d) hoenders. Aan d— Dollard (*worden*, o. t.) weder e— nieuw (b) polder (*bedijken*, v. d.). O— geheel (a) stad was op d— blij (c) feest (*versieren*, v. d.). D— fraai (c) paard (*behooren*, o. t.) m— rijk (e) buurman. D— lang (d) manen dez— schoon (d) paarden zijn wit. Leugens hebben kort (b) beenen. Dez— grijs (b) hoed is m— nieuw (b). Di— vet (a) koe (*schijnen*, o. t.) u— rood (a) wel. Di— zwart (c) paard (*worden*, o. t.) op den duur z— best (c). M— lief (a) moeder (*worden*, o. v.) (*aantasten*, v. d.) door e— hevig (a) ziekte. Hij (*vergulden*, o. v.) d— breed (a) lijst o— groot (e) spiegel. D— dankbaar (d) kinderen (*aanbieden*, o. v.) hu— jarig (a) moeder e— gemakkelijk (e) leuningstoel. D— tevreden (b) onderwijzer (*prijzen*, v. t.) h— net (c) werk z— opmerkzaam (e) leerling. Maria (*wezen*, v. t.) altijd e— vlijtig (a) leerlinge. In d— bloedig (e) slag bij Wörth (*lijden*, o. v.) de Franschen e— gevoelig (a) nederlaag. Tusschen Petten en Kamp (*vinden*, o. t.) men e— zwaar (e) zeedijk, d— Hondsbosch (a) zeeuering.

4e Oefening. (Vervolg.)

Dez— onvermoeid (*b*) reiziger (*doen*, o. v.) e— gevaarvol (*e*) tocht in d— onbekend (*d*) binnenlanden van h— geheimzinnig (*e*) Afrika. Op h— bar (*c*) Nova-Zembla (*doorbrengen*, o. v.) d— kloek (*d*) Nederlandsch (*d*) zeevaarders d— lang (*e*), streng (*e*) winter. D— oud (*b*) kluisenaar (*dragen*, o. v.) e— *grof (*a*) pij. D— stoutmoedig (*b*) zeeman (*wagen*, o. t.) z— leven op e— broos (*a*) plank. Door dez— dof (*d*) glazen (*kunnen*, o. t.) men niets onderscheiden. Ik (*herkennen*, o. v.) hem terstond aan z— los (*e*), veerkrachtig (*e*) gang. D— laag (*d*) oevers van d— majestueus (*e*) Amazonenstroom (*bedekt worden*, v. t.) met ondoordringbaar (*d*), eindeloos (*d*) wouden. Op d— breed (*e*), ingedeukt (*e*) rug van h— bar (*c*) Reuzengebergte (*ontspringen*, o. t.) e— d— groot (*d*) Duitsch (*d*) rivieren. Di— net (*a*) woning (*behooren*, o. t.) d— rijk (*e*) rentenier. Hij (*beloonen*, v. t.) z— edel (*e*) weldoener met zwart (*e*) ondank. Door d— schadelijk (*e*) invloed d— hevig (*d*) nachtvorsten (*vervliegen*, v. t.) d— blijde (*a*) hoop d— nijver (*e*) landman op e— ruim (*e*) oogst. D— geheel (*a*) uitgestrektheid d— ontzaglijk (*f*) Russisch (*f*) rijk (*beslaan*, o. t.) $\frac{1}{7}$ deel van al het land.

5e Oefening. (Vervolg.)

D— droef (*a*) weduwe (*beweenen*, o. v.) d— plotseling (*e*) dood h— braaf (*e*) echtgenoot en h— braaf (*a*) dochter. Door laf (*a*) vleierij (*zoeken*, o. v.) d— fleemend (*b*) hoveling d— boos (*a*) luim d— gevreesd (*e*) tiran te

verdrijven. Bij dik (e) mist en bij donker (a) maan (*verdwalen*, v. t.) reeds menigeen. (*Schrijven*, v. t.) gij u— lang (e) brief met rood (e) of blauw (e) inkt? Met scherp (d), spits (d) tongen (*toegebracht worden*, o. t.) wel eens zwaar (d), ja! zelfs ongeneeslijk (d), doodelijk (d) wonden. *Grof (d) zakken worden niet met fijn (a) zijde (*naaiën*, v. d.) E— dom (b) beer (*worden*, o. v.) door e— loos (e) vos (*bedriegen*, v. d.) Di— heer (*breken*, o. v.) z— lang (a) Goudsch (a) pijp. Iedereen (*afkeuren*, v. t.) u— dwaas (a) handelwijs. Wij (*verruilen*, v. t.) o— tam (a) gans tegen e— wild (e) zwaan. H— zacht (c) dons d— noordsch (a) eidergans (*verkregen worden*, o. t.) vaak met levensgevaar. Dez— zwaar (e) last (*dragen*, o. v.) dez— sterk (b) man op z— breed (e) rug. D— vermetel (b) jager (*opklimmen*, o. v.) aan d— rand e— gapend (e) afgrond tegen d— steil (e) rotswand. D— dorstig (b) reiziger (*ontmoeten*, o. v.) op z— vermoeiend (e) tocht g— enkel (a) frisch (a) bron. E— enkel (b) druppel doet d— vol (e) emmer overloopen. Z— stout (g) plannen werd d— bodem ingeslagen. (*Ontnemen*, geb. w. enk.) di— arm (g) kinderen hu— speelgoed niet! Ha— vertrouwd (g) vriendinnen alleen (*toonën*, v. t.) zij di— keurig (d) geschenken.

*6e Oefening.

Zet vóór ieder znw. een passend verbogen bijv. nw.!

D— olifant heeft e— slurf (v.). D— slag t a n d e n d— olifant waren zeer lang. Men zou d— olifant niet zulk e— loop toeschrijven, als waartoe hij in staat is. D— olifant treft men veel zeldzamer aan dan d— (. . .).

O— kat heeft e— muis gevangen. D— jongen o— kat zijn nog blind. Wij hebben o— kat e— muis gegeven. Gisteren zagen wij o— kat voor e— hond vluchten.

D— boek wordt veel gelezen. D— bladen de— boek zijn bevekt. D— uitgever heeft d— boek e— bekendheid bezorgd. Wie kan d— boek van di— plank krijgen?

Z— buren waren z— vrienden. D— kinderen z— buren hinderden hem zeer. Hij brengt z— buren nog dikwijls e— bezoek. O— vriend roemde altijd z— buren.

D— koeien dez— landman geven melk. D— eigenaar dez— koeien heeft e— boerderij. Dez— vetweider geeft z— koeien altijd klaver te eten. Farao zag in den droom zeven (.....) en zeven (.....) koeien.

*7e Oefening.

Verbindt met de volgende znw. telkens twee bijv. nw., het eene onmiddellijk, het andere door middel van een werkw.

Bijv.: **akker.** Deze korte akker schijnt vruchtbaar.

Koninkrijk	onweder	wijnstok	koning
raadhuis	stadspoort	raadsel	leeuw
levensmiddelen	eikeboom	moestuin	spin
generaal	oorlog	kolenmijn	duif
nachtegaal	herdershond	hoefsmid	huis
molenaar	bloembed	roofvogel	kogel
leuningstoel	geneesheer	wetenschap	weg
vroolijkheid	armoede	regeering	ziekte.

*§ 7. Het onmiddellijk verbonden bijv. nw. blijft in eenige gevallen **onverbogen**:

1). Vóór een enkelv. onz. znw., na de bepalende woordjes: *een, geen, eenig, menig, elk, ieder, welk* en *zeker*.

2). Vóór een enkelv. onz. znw., als het bijv. nw. geen bepalend woordje vóór zich heeft.

3). Vóór alle enkelv. znw., wanneer het woordje *een* tusschen het bijv. nw. en het znw. staat.

4). Alle stoffelijke bijv. nw. op *en*.

5). Alle bijv. nw. op *er*, die van land- of plaatsnamen komen; ook de bijv. nw. *rechter* en *linker*.

6). Alle bijv. nw. op *lei* en *hande*.

7). De verl. deelw. op *en*, als bijv. nw. gebruikt.

*§ 8. Als het bijv. nw. onverbogen blijft, worden ook de bepalende woordjes vóór het bijv. nw. niet verbogen.

Men gebruikt nochtans wèl de verbogen bepalende woordjes *den, dezen, dien, onzen* en *welken* vóór een onverbogen bijv. nw.

*8e Oefening.

Welke bijv. nw. worden in de volgende zinnen al, welke niet verbogen? Geeft telkens op, waarom een bijv. nw. onverbogen blijft!

Meni— arm— kind ontvangt g— genoegzaam— eten en drinken; ook heeft het dikwijls g— genoegzaam— kleeding. Di— zwaar— ploeg te trekken was te zwaar— e— taak voor zulk e— oud—, mager— paard. Oud— hout is goed om te branden in d— koud— winter. Wij deden e— groot— wandeling, en kwamen eindelijk aan e— groot— vijver in e— groot bosch. E— klein— meisje speelde met e— gouden— ring; e— oneerlijk— vrouw zag, dat h— klein— meisje met di— kostbaar— ring speelde, en ontfutselde haar di— voor e— fraai— appel. Dez— voet is m— rechter—, en dez— hand is m— linker—. Hij legde e— beschreven— stuk papier in e— cartonnen— doos. Hebt gij d— u opgedragen— boodschap aan d— Dokkumer— schipper besteld? Di— bekwaam— dienstmeisje kan allerlei— huiswerk verrichten. Op allerlei— wijzen martelde hij meni— onschuldig— diertje. Op d— linker— vleugel ontstond weldra e— heet— gevecht. Ik zocht zek— oud— huis in zek— nauw—, afgelegen— straat. Door dez— Rotterdamer— reederij werden e— flink— fregat en e— statig— driemaster uitgerust. Met d— ontvangen— brief in d— hand zat hij verzonken in zulk e— diep— gepeins, dat g— enkel— geluid z— aandacht trok. O— vertrokken— vriend hebben wij nog lang nageoogd. W— gouden— armband koos u— zuster? Dez— beleefd— waard heeft g— goed— bier, maar hij schenkt goed— wijn en verkoopt ook goed— koffie en goed— sigaren.

*9e Oefening. (Bewerking als voren.)

Wij zaten om e— rond— tafel en spraken over zek— nuttig—

boek van zek— ongenoemd— schrijver. Zulk e— ver— tocht was te groot— e— reis voor zoo jong— e— kind. Hebt gij di— groot— pak met di— slecht geschreven— adres van d— Rotterdammer— beurtman ontvangen? D— verloren— gulden vonden wij in e— vergeten— hoekje van d— ruim— zolder. Goed— voedsel en goed— onderwijs zijn onontbeerlijk— behoeften voor ieder— kind. Elk— ontvangen— brief, elk— verzonden— pakket werd door hem in e— geregeld bijgehouden— register aangetekend. Z— velerlei— bezigheden veroorzaakten hem onaangenaamheden van allerlei— aard. Zoudt gij niet gaarne elk— liefelijk— plekje, elk— lommerrijk pad, elk— helder— beek, elk— klatrend— waterval, elk— lachend— heuvel van da— bekoorlijk— landschap nog eens wederzien? Met elk— hoog— vloed scheen e— aanzienlijk deel van d— laag— land in e— baar— zee veranderd. Opgaand— hout en zwaar— geboomte vindt men niet in dez— weinig boschrijk— streek. E— verfrisschend— zeebad schenkt nieuw— veerkracht en nieuw— levenslust aan e— afgemat— lichaam. Menig— geestig— zet, menig— aardig— woordspeling, menig— zinrijk— gezegde gaf d— gevierd— rede naar aan h— over z— boeiend— voordracht opgetogen— en aan z— lippen hangend— publiek ten beste. Laat ons g— enkel— oogenblik vergeten, dat wij verantwoordelijk zijn voor elk— lichtzinnig woord, voor elk— onbedachtzaam— uitdrukking, die o— mond ontsnapt! 't Eenmaal uitgesproken— woord vliegt gelijk een kogel voort.... Wee ons, zoo het (*kwetsen*, o. t.) of (*moorden*, o. t.).

*§ 9. Vóór vele enkelv. mannel. en onz. znw. wordt het bijv. nw. nu eens **wel**, dan weder **niet** verbogen.

Dit verschijnsel heeft plaats:

1). Na de bepalende woordjes: *een*, *geen*, *menig*, *elk*, *ieder*, *zeker* en *welk* vóór enkelv. mannel. znw., die personen van zekeren rang, stand of hoedanigheid te kennen geven.

Vóór deze mannelijke persoonsnamen noemt het onverbogen bijv. nw. dan eene eigenschap, welke den persoon in zijnen rang, stand, beroep of hoedanigheid betreft; het verbogen bijv. nw. betreft den persoon **buiten** zijnen rang, stand, beroep of hoedanigheid.

Maar is de eigenschap noodzakelijk aan den persoonsnaam verbonden, dan wordt het bijv. nw. altijd verbogen.

Men zegt dus: een **knap** timmerman (= knap als timmerman); een **knappe** timmerman (= knap van uiterlijk); maar nooit anders dan: een **lage** huichelaar, omdat laagheid eene vaste eigenschap van eenen huichelaar is.

2). Na de bepalende woordjes: *het, dit, dat, mijn, uw, zijn, haar, ons* en *hun* vóór enkelv. onz. znw.

Het onverbogen bijv. nw. duidt hier eene algemeene, maar niet noodzakelijk in 't znw. aanwezige of niet als reeds bekend veronderstelde eigenschap van 't znw. aan. Bij 't lezen krijgt het onverbogen bijv. nw. geregeld meer nadruk dan het znw.

Het verbogen bijv. nw. geeft meer eene bijzondere, maar noodzakelijk in 't znw. aanwezige of althans als bekend veronderstelde eigenschap van 't znw. te kennen. Bij 't lezen krijgt het verbogen bijv. nw. alleen door tegenstelling met een ander bijv. nw. meer nadruk dan 't znw.

*§ 10. Ook hier worden de voorafgaande bepalende woordjes niet verbogen, wanneer het bijv. nw. onverbogen blijft, en bij niet-verbuiging van 't bijv. nw. kan de tweede naamval niet worden gebruikt.

*10e Oefening.

Welke bijv. nw. worden in de volgende zinnen wel, welke niet verbogen? Geef telkens de reden op voor de al- of niet-verbuiging!

Napoleon I was e— groot— man, en toch was hij g— groot— man. Houdt gij d— klein— Thiers niet voor e— groot— man? Hij gaf ons d— verzekering, dat hij als e— goed— vriend met ons wilde omgaan en volstrekt g— kwaad beoogde. Ik had twee vrienden, e— goed— vriend, die alles geduldig verdroeg, en e— driftig— vriend, die niets kon verdragen. Dez— knapen zouden beter aan orde en tucht gewoon zijn, indien zij niet zulk e— zwak— en toegevend— vader hadden. O— vriend heeft e— zwak— vader, die altijd ziekelijk is. Ik ben geen— sterk— looper, evenmin als e— sterk— drinker of e— sterk— rooker. Wij hebben e— sterk— looper in dienst genomen, die d— zwaarste pakken dragen kan. Ik heb menig— sterk— drinker gekend, wiens buitengewone lichaamskracht toch spoedig door d— sterk— drank ondermijnd was. Hoewel hij maar e— eenvoudig— burger is, leeft hij toch op groot— voet (m.). Ik ontmoette gisteren e— eenvoudig— burger, die streng vastheid aan d— eenvoudig— gewoonten zijner voorouders. Er kwam e— vlug— schrijver binnen, die onophoudelijk doorpraatte, schertste en lachte. U—

vriend is e— vlug— schrijver, niemand schrijft een stuk zoo gauw af als hij. Van der Palm was e— groot— redenaar. De redenaar, die hier laatst optrad, was volle zes voet lang; hij verveelde z— hoorders in erg— mate: wij ergerden ons, dat zulk e— groot— redenaar zulk e— klein— redenaar bleek te zijn. W— groot— dichter zou Shakespeare overtreffen? »Ik mag zulk e— groot— dichter niet lijden,» sprak mijn vriend, »hij herinnert mij aan e— dansend— olifant.» Een Fransch— geleerde en e— Engelsch— sterrenkundige kregen twist over de kometen; d— Fransch— geleerde (*volhouden*, o. v.), dat de kometen gevaarlijk voor d— aarde zouden kunnen worden, d— Engelsch— sterrenkundige beweerde het tegendeel. Ary Scheffer heeft wel het grootste deel z— leven in Frankrijk (*doorbrenge*n, v. d.), maar toch kan men hem g— Fransch— schilder noemen; hij was e— geboren— Dordtenaar. G— knap— schoenmaker zal zulk knoeiwerk maken. E— knap—, jong— schoenmaker (*dansen*, o. v.) met veel zwier d— polka. E— doortrapt— fielt en e— berucht— zakkenroller bedrogen elkander.

*11e Oefening. (Bewerking als voren.)

O— buurman heeft z— oud— huis op afbraak verkocht. Wilt gij u— oud— huis nog eens weer zien, waarin gij zoolang (*wonen*, v. t.)? Dez— heer gebruikt al z— nieuw— land als bouwland; z— nieuw— land, dat hij dez— winter (*koopen*, v. t.) en dat al vele jaren als bouwland gebruikt werd, (*bestemmen*, o. t.) hij tot groenland. Onlangs kwam hier e— Amerikaan met z— groot paardenspel. D— heer C. wil met z— groot— paardenspel d— residentie en met z— klein— paardenspel o— stad bezoeken. M— nieuw— huis (*afbranden*, o. v.), toen het nog pas klaar was. M— nieuw— huis (*bevallen*, o. t.) mij niet zoo goed als m— oud—. Wij bewonderden langen tijd h— prachtig— gezicht, dat het Alpengloeien (*opleveren*, o. t.); nadat wij di— prachtig— gezicht (*beschouwen*, v. v.), schonken wij aan h— minder prachtig— weinig— aandacht. Zij werd bewonderd om ha— schoon gelaat. Ha— vriendelijk— gelaat is even bevallig, als ha— stuursch— gelaat leelijk is. Hij zat alleen in z— klein— ver-

trek, eindelijk (*opstaan*, o. v.) hij, om zich uit z— klein— vertrek te begeven naar z— groot— vertrek. D— ridder verdedigde z— sterk— kasteel tegen d— overmachtig— vijand. Belegerde men hem in z— sterk— of in z— zwak— kasteel? H— moedig— paard is e— edel— dier. Voor di— moedig— paard bood ik honderd gulden meer dan voor da— moeder—. M— lief— kind, gij moet altijd d— raad u— goed— anders volgen. O— vriend noemde Suze altijd z— lief— kind; maar d— lief— kind had soms heel boos— nukken. O— dierbaar— vaderland (*doorstaan*, v. t.) menig— hard— kamp met afgunstig— naburen. Z— troostrijk— woord zal ik nog lang gedenken. Na het uitspreken van d— troostrijk— woord nam hij afscheid.

*12e Oefening. (Bewerking als voren.)

In dez— man, die in d— kracht z— levens overleed, heb ik e— oud— vriend verloren. Gisteren hebben wij e— oud— vriend van negentig jaren ter aarde besteld. Dikwijls heb ik e— hartstochtelijk— jager ontmoet, die op d— jacht gaat bij alle weër en wind. „E— hartstochtelijk— jager kan ik niet gebruiken,” sprak d— graaf, „e— goed— jager moet altijd bedaard blijven en zich nooit door z— drift laten medesleepen.” Hij heeft u— goed— voorbeeld (*navolgen*, v. d.). Hier zijn u— goed— en u— slecht— schrijffoorbeeld terug. Di— man noem ik e— blind— leidsman, omdat hij niets van d— zaak begrijpt. In e— duister— grot (v.) zou e— blind— leidsman even goed zijn als e— ziend—. E— laf— vleier (*verzekereren*, o. v.) dikwijls aan koning Kanoet, dat hij zulk e— groot— vorst was, dat hij zelfs d— verbolgen— oceaen zou kunnen bedwingen. Wie (*ontmaskeren*, v. t.) di— valsch— huichelaar? G— rechtgeaard— ridder heeft ooit z— smetteloos— wapenschild door e— laaghartig— daad (*bezoedelen*, v. d.). Kan u— Hollandsch— hart het verdragen, dat men u— roemrijk— voorgeslacht zoo (*verguizen*, o. t.)? Op d— blij— tijding, dat d— dapper— Witte van Haamstede bij Haarlem (*landen*, v. v.), ontwaakte h— vaderlandsch— gevoel, en h— bedrukt— volk (*scheppen*, o. v.) wedermoed; het vernam, dat h— Hollandsch— bloed was gekomen

ter bevrijding van d—gehaat—vreemdeling. Wie heeft ooit van e—groot—zeeheld (*hooren*, v. d.), zoo nederig als De Ruyter? Klaas van Kieten was e—kolossaal—reus, Klein Duimpje e—buitengewoon klein—dwerf. De woorden van e—verstandig—leeraar (*prenten*, aanv. wijs o. t.) ieder zich in 't geheugen! Ofschoon u—vriend g—verstandig—koopman is, heeft hij overigens toch (*toonon*, v. d.) e—verstandig—man te zijn. Men kan e—verstandig—man licht van e—zot onderscheiden. E—verstandig—raad is dikwijls goud waard.

*§ 11. Bijv. nw. kunnen op vijf wijzen tot znw. worden :

1). Eene eigenschap van eenen persoon kan gebruikt worden als persoonsnaam. In dit geval wordt het bijv. nw. tot een gemeenschuldig znw. van het mannel. of van het vrouwel. geslacht.

De verbuiging is dan als volgt :

Mannel. enkelv.	Vrouwel. enkelv.	Meerv. voor beide geslachten.
1. de arme	1. de arme	1. de armen.
2. des armen	2. der arme	2. der armen.
3. den arme	3. de(r) arme	3. den armen.
4. den arme	4. de arme	4. de armen.

2). Eene eigenschap van een voorwerp kan gebruikt worden als voorwerpsnaam. In dat geval wordt het onverbogen bijv. nw. geheel als een gewone onzijdige voorwerpsnaam behandeld. Bijv. : *een zuur*, *een zout*, *een jong*, *het wit* (= doelwit, eiwit), *het (avond)rood*, *het scherp* enz.

Hiertoe behooren ook de namen der kleuren, als *het rood*, *het oranje* enz., welke als stofnamen te beschouwen zijn.

3). Aan eene eigenschap kan men in 't algemeen eenen naam geven, zonder er voorwerpen bij te denken, waaraan die eigenschap wordt waargenomen. In dit geval wordt het bijv. nw. een znw. van 't onz. geslacht, dat alleen in het enkelvoud kan worden gebruikt met het lidwoord *het* er voor. Het zelfstandig gebruikte bijv. nw. neemt dan steeds eene toonlooze e aan; de 2de naamval wordt niet gebruikt.

Achter *iets*, *niets*, *wat* en *hetgeen*, soms ook achter *iemand* en *niemand*, kan zulk een zelfstandig gebruikt bijv. nw. in den tweeden naamval staan : *iets goeds*, *niets kwaads*, *wat lekkers*, *hetgeen er schoons is*, *iemand vreemds*, enz. Merk op : *iets frisch*, *malsch*, *broos* enz.

4). Soms heeft die tweedenaamvalsform van een zelfstandig gebruikt bijv. naamwoord de waarde van eenen verzamelnaam : *het*, *dit*, *mijn*, *uw*, *zijn* enz. *nieuws*, *moois*, enz.

5). Bijv. nw. op *sch*, van volksnamen afgeleid, kunnen dienen als namen

der talen. Het zijn dan onverbuigbare onz. znw., die allerlei bepalende woordjes vóór zich kunnen hebben, maar niet in het meervoud, noch in den tweeden naamval van het enkelvoud gebruikt kunnen worden. Men schrijft deze woorden met groote beginletters.

*13e Oefening.

Hoe zijn de bijv. nw. in de volgende zinnen znw. geworden? Vult de weggelaten letters in!

D— rijk— behoort d— arm— te helpen. Arm— en rijk— hebben elkander dikwijls noodig. E— zwak— moet men ondersteunen. Een lied bij d— wieg van het kind d— arm—. Wij vonden o— ziek— iets beter. O— buurvrouw is zeer ongesteld: wij willen d— ziek— aanstonds eenig— verkwikking brengen. Na zonsondergang worden hier g— dood— meer begraven. D— barmhartig— wierp e— gave in d— hoed d— blind—, die in d— poort zat. Toen d— teruggekeerd— z— zuster weer ontmoette, vond hij haar blind, hij nam d— hand d— blind— en streek die over z— gelaat; aanstonds riep d— arm— blind—: »M— broeder!» In d— natuur is h— klein— even verwonderlijk als h— groot—. D— generaal werd doodelijk gekwetst: d— koning bezocht d— stervend— op het slagveld, en terwijl hij d— hand d— dapper— vatte, sprak d— vorst: »Vaarwel, gij braaf— en dapper—, gij hebt u— vaderland trouw gediend!» Wie iets groot— erlangen wil, moet dikwijls iets kostbaar— op het spel zetten. Hebt gij hier niets verfrisschend—, niets verkoelend—? Waar hebt gij da— schoon— Engelsch— geleerd? M— neef kent z— Fransch— en Duitsch— op zijn duimpje. Dez— braaf— hebben veel gedaan ter bevordering van h— waar—, goed— en schoon—. Ofschoon wij niemand vreemd— gezien hebben, zagen wij daar toch wel wat vreemd—, wat kluchtig—. Voor den dag met u— nieuw— en toon ons al u— mooi—? H— zacht— groen— is goed voor de oogen. Da— blauw— is niet donker genoeg. H— oranje— is eene vermenging van h— rood— met h— geel—. Men moet z— naast— liefhebben. Z— dierbaar— zijn gestorven. U— moeder ging met ha— klein— wandelen. D— groot— d— aarde zijn niet altijd gelukkig. Durft hij zoo iets *valsch— beweren? Breng ons hier iets *frisch—.

*14e Oefening.

Welke bijv. nw. in de volgende zinnen zijn znw. geworden, welke niet? Vult in, waar iets uitgelaten is!

De zwart— of negers wonen in Afrika. D— oud— tuinman heeft ons rood— en zwart— aalbessen gebracht: houdt gij evenveel van d— zwart— als van d— rood—? Dor— takken willen veel beter branden dan groen—. Jong— studenten, welke pas aan d— hoogeschool komen, worden door d— ouder— groen— genoemd. Alle zout— kristallizeeren bij verdamping. Ik neem liever zoet— drankjes in dan zuur—, bitter— of zout—. »Dit zijn m— klein—,» sprak d— vergenoegd— vader tot z— gast. Deze honden zijn m— klein—; m— groot— heb ik verkocht. Door dez— scherp— zuur— werd het ijzer weggevreten. Dez— appels zijn d— zuur—, geloof ik; di— ander— zullen d— zoet— zijn. D— sterk— knapen hielpen d— zwak—; zoo behoort het ook: d— sterk— moeten altijd d— zwak— helpen. Arm—, hulpeloos— en verlaten— hebben behoefte aan troost en bijstand. Dez— groot—, aanzienlijk— huizen zijn de woningen d— rijk—; die klein—, laag—, onaanzienlijk— strekken d— arm— tot verblijf. Vlijtig—, vriendelijk—, beleefd— kinderen worden geprezen; lui—, stuursch—, onbeleefd— worden gelaakt. Gehoorzaam— leerlingen schonk d— onderwijzer e— prijs; ongehoorzaam— legde hij straf op. Zooals d— oud— zingen, zoo piepen d— jong—. On— oud— kanarievogels kunnen mooi zingen; on— jong— kunnen het nog niet. De oud— vogels voeden hun— jong—, zoolang deze nog niet vliegen kunnen. De Fransch— zijn een groot volk, zoowel als de Engelsch—. De uitspraak d— Fransch— woorden is soms moeilijk, die d— Engelsch— ook.

Onderscheidt: *Gij hebt het mooi gemaakt. Het mooi is door u gemaakt. Gij hebt het moois gemaakt. Gij hebt het mooie gemaakt.* — *Niemand vond dit schoon. Dit schoon werd door niemand gevonden. Niemand vond dit schoons. Schoon werd dit door niemand gevonden. Niemand vond het schoone.*

§ 12. De meeste bijv. nw. hebben **trappen van vergelijking.**

Die trappen heeten: de stellende, de vergrootende en de overtreffende trap.

- 1). De stellende trap is het bijv. nw. in zijn' gewonen vorm.
- 2). In den vergrootenden trap voegt men achter den grondvorm van het bijv. nw. den uitgang **er**.

Als het bijv. nw. in den stellenden trap op eene **r** eindigt, voegt men er in den vergrootenden trap **der** achter.

- 3). In den overtreffenden trap voegt men achter den grondvorm van het bijv. nw. **st**.

Eindigt het bijv. nw. op **s** of **sch**, dan komt er in den overtreffenden trap alleen eene **t** achter. Meestal wordt de overtreffende trap dezer bijv. nw. vermeden en in plaats daarvan de stellende trap gebruikt met het bijv. *meest* er voor.

- 4). Onregelmatige trappen van vergelijking zijn:
 - goed* — *beter* — *best*; *veel* — *meer* — *meest*;

weinig — *minder* — *minst*; *vroeg* — $\left\{ \begin{array}{l} \textit{vroeger} — \textit{vroegst} \\ \textit{eerder} — \textit{eerst}. \end{array} \right.$

kwaad — $\left\{ \begin{array}{l} \textit{kwader} — \textit{kwaadst} \\ \textit{erger} — \textit{ergst}. \end{array} \right.$

§ 13. Het bijv. nw. in den vergrootenden trap mag onverbogen blijven; in den overtreffenden trap wordt het altijd verbogen.

15e Oefening.

Gebruikt de bijv. nw. in de vereischte trappen van vergelijking!

Koper is duur, zilver is duur—, goud is het duur— metaal. Lood is zwaar— dan tin. IJzer is nuttig— dan goud. Het Belgische ijzer is goed, het Duitsche is — dan het Belgische, maar het Zweedsche is het — van alle drie. Ik bezit weinig geld; gij bezit nog — dan ik; hij bezit het — geld van ons drieën. Hoe oud— men wordt, des te wijz— moet men worden. Hoe

ver— de reis was, hoe lief— Columbus het had. Ik ken g— aardig— jongen dan Piet. Hij (*verrichten*, o. v.) e— zwaar— taak dan ik. Wie had d— zwaar— taak van allen? Niemand heeft e— duur— ondervinding opgedaan dan dez— man. Verkoop mij d— duur— stof uit u— winkel. Ik (*doen*, o. v.) gisteren e— kwaad— handel; gij (*doen*, o. v.) echter e— nog — handel dan ik. Nooit heb ik frisch— water gedronken dan dit; dit water is het —, dat ik ooit gedronken heb. In dez— weide groeit malsch— klaver dan in d— u—; maar in z— weide groeit de mal— klaver van het geheele dorp. Wat is broos— dan het menschelijk leven? Dit aardewerk is het —, dat ik ooit zag. Hij (*uitblazen*, o. v.) d— laat— adem. Hij klom wel eens over e— hoog— muur dan dez—. Gij (*doen*, o. v.) wel eens e— ver— reis dan naar Engeland. Wat is d— ver— reis, die gij ooit gedaan hebt? Als gij g— blijde— tijding hebt dan deze, moogt gij u wel stil houden. Die huichelaar is d— valsch— man, dien ik ken. (*Zien*, o. v.) gij ooit e— vriendelijk— man dan d— prins? Ik (*kiezen*, o. v.) d— kort— weg, die er te vinden was. Kon ik e— nog kort— weg gekozen hebben dan dez—? Gisteren (*slijten*, o. v.) ik d— ongerust— dag mijns levens.

§ 14. Na den stellenden trap gebruikt men het vergelijkend voegwoord *als*, na den vergrootenden trap bezigt men *dan*.

16e Oefening. (*Dan of als?*)

Hij is zoo groot — ik, maar ik ben jonger — hij.

Hij werd niet zoo beroemd — zijn vader; maar zijn vader was niet geleerder — hij. Verder — deze stad kwam hij niet; maar de meesten kwamen minder ver — hij. De Elbroes is hooger — de Montblanc, doch de Monte Rosa is minder hoog — de Montblanc. De Mississippi is langer — de Amazonenstroom; de laatste is echter waterrijker — de eerste. Voor den handel is de Mississippi van veel meer belang — de Amazonenstroom; waarschijnlijk zal de laatste in dit opzicht nooit zoo belangrijk worden — de eerste. Welke vogel vliegt hooger — de kondor? Geen bloeddorstiger dier — de tijger. Geene rivier zoo beroemd — de Nijl. Geen schooner eiland — Java. Er kwam geen ander boek — dit. Geen ander — hij kan het doen. Niet jonger — twintig jaren schat ik hem. Er vielen regendroppels, — kersen zoo groot. Wij hadden eenen knecht, — een paard zoo sterk. Niet zoo geduldig — Job is iedereen. Geduldiger — Job was zeker niemand. Bilerdijk was grooter — dichter — — prozaschrijver; Vondel muntte — prozaschrijver evenzeer uit, — hij uitmuntte — dichter.

*§ 15. Als men twee of meer eigenschappen van hetzelfde z.n.w. met elkander vergelijkt, moet men in plaats van den vergrootenden trap gebruik maken van den stellenden trap met de bijwoorden *meer* of *minder* er vóór.

*§ 16. Zeg niet: *lager*, als de bedoeling is: *minder hoog*; noch: *armer* in plaats van *minder rijk*, enz.

*17e Oefening.

Vult aan of verbetert de volgende uitdrukkingen!

Dez— tafel is lang— dan breed. Di— jongen noem ik lui— dan vlijtig. Dit porcelein is zeldzaam— dan schoon. Dat boek

is zeldzaam— dan voortreffelijk. Dez— schrijver is geleerd— dan verstaanbaar. G— verheven—, indrukwekkend— schouwspel dan e— vuurberg in vol— werking! Dit paleis is kostbaarder— en prachtig— dan schoon. D— Monte Rosa is laag— dan d— Montblanc. Di— rentenier is arm— dan dez— bankier. Het ijzer is licht— dan het lood. Het graniet is week— dan het kwarts. Z— onderneming was gevaarlijk— dan roemrijk. Of schoon wij door d— duisternis bijna niets konden onderscheiden, was d— tweed— nacht toch helder— dan d— eerst—. Parijs is klein— dan Londen. E— rechthoek is lang— dan breed; dez— rechthoek is lang— en ook breed— dan dat vierkant. T

*18e Oefening.

Zoekt voor de volgende dingen bij paren een gemeenschappelijk begrip, en vergelijkt ze dan met elkander.

Bijv. water — wijn:

Het water is een(e) algemeener(e) vloeistof dan de wijn.

Het water is een(e) onmisbaarder(e) vloeistof dan de wijn.

De wijn is een(e) duurder(e) vloeistof dan het water.

Zaal — kamer	rood — blauw	Europa — Afrika
goud — zilver	tarwe — haver	gulden — dubbeltje
kanapé — stoel	roos — viooltje	Amsterdam — Haarlem
linnen — zijde	Alpen — Harz	spoor trein — trekschuit
keizer — hertog	glas — hoorn	steenkool — turf
hond — kat	school — kerk	vrijheid — slavernij
mensch — dier	Waal — Lek	rekenen — taalkunde
klei — zand	zwaan — gans	lezen — schrijven
zout — kaneel	kers — perzik	grijsaard — knaap.

*19e Oefening.

Voegt bij de volgende begrippen twee namen van dingen, en vergelijkt deze dingen met elkander!

Bijv. groote schepen:

Een fregat is een grooter schip dan een schoener.

Een schoener is een minder groot schip dan een fregat.

Dure stoffen	schitterende sterren	zware metalen
nuttige kunsten	beschaafde volken	zeldzame verschijnselen
voedzame spijzen	machtige staten	grootte fabrieken
fraaie steden	hooge bergen	vette weiden
sterke dieren	talrijke kanalen	kunstige werktuigen
breede rivieren	beroemde personen	goede eigenschappen
lekkere vruchten	gezonde dranken	loffelijke daden.

*§ 17. Vele bijv. nw. kunnen ook als **bijwoorden** gebruikt worden. Als bijwoorden zijn zij geheel onverbuigbaar, behalve dat sommige bijwoorden trappen van vergelijking hebben.

Een bijv. n.w. wordt een bijwoord:

- 1). Wanneer het dient om een ander bijv. nw. te bepalen.
- 2). Wanneer het dient om de hoedanigheid, den tijd of de plaats eener werking te bepalen, en het dus bij een werkwoord behoort.
- 3). De overtreffende trap der bijv. nw., welke altijd verbogen wordt, kan ook als bijwoordelijke uitdrukking worden gebruikt, en is dan (als alle bijwoorden) onverbuigbaar.

Vele woorden eindigen als bijwoorden op **s** en als bijv. nw. op **sch**.

*20e Oefening.

Welke bijv. nw. zijn hier bijw. geworden? Vult in, waar 't noodig is!

D— tachtigjarig— oorlog was e— ontzettend— zwaar— strijd
 o— vader— tegen h— machtig— Spanje. Het schip stiet op
 e— geweldig— groot— ijsschots (v.). Wij kwamen langs e—
 bijzonder— vervelend— weg. Door dez— hoogst— ongunstig—
 omstandigheden hadden wij dit jaar e— buitengewoon— slecht—
 oogst (m.). Ehrenbreitstein is e— onneembaar— sterk— vesting
 aan d— Rijn. Wij stonden in verrukking in 't midden dez—
 onbeschrijfelijk— schoon— vallei. Hij had e— fraai— geborduurd—
 zakdoek. Laat mij di— fraai—, geborduurd— zakdoek eens zien.
 Wij konden d— hevig— ontsteld— vrouw niet weer tot bedaren
 krijgen. E— goed— gesteld— brief moet ieder behoorlijk— onder-
 wezen— jongmensch kunnen schrijven. D— soldaat had e—
 sterk— bloedend— wonde. M— vader werkt dagelijks— voor z—
 dagelijks— brood. Wij bezoeken jaarlijk— on— familie op het
 land. O— jaarlijk— reis naar A. moet ditmaal worden uitgesteld.
 ✓ Recht— van d— weg zagen wij e— boerderij en link— e— bij-

zonder— helder— vijver. Di— link— jongen staan de handen altijd verkeerd! Door e— achterwaart— beweging zocht d— vijand o— generaal te verschalken. O— leger trok behoedzaam voorwaarts—. Di— buitengewoon— zwaarlijvig— man viel achterwaart— van het paard. Met e— zijwaart— sprong ontsnapte d— gevangen— z— bewaker. Het land m— oom ligt buitendijk—; daarom heet het ook buitendijk— land. Staak u— vergeef— moeite; gij spant vergeef— u— best— krachten in. Na z— vergeef— herhaald— aanval trok d— overmoedig—, trot— vijand af. Na z— herhaald—, vergeef— aanvallen trok d— vijand af. Met ras— schreden voortgaande, zag hij nog ras— even om. Deze beweging moet ras—er geschieden. Zijdeling— toespelingen noemt men ook wel eens steken onder water. De minister gaf d— adressant zijdeling— te verstaan, dat z— verzoek om e— jaarlijk— pensioen vergeef— zou zijn. De onderwijzeres leerde het meisje e— averecht— steek maken. Zulke beschouwingen noem ik averecht—. De knaap zat averecht— op d— bank. Men zette d— man averecht— op het paard. D— olifant is het groot— landdier. Van alle landdieren is d— olifant — groot—. Van onze rivieren is de Waal — breedst—. De Waal is — breedst— even beneden Tiel; zij is bij Nijmegen — smalst—. Wie is — vlijtigst— uwer medeleerlingen? Jan is — vlijtigst—; Koos werkt — vlijtigst—, als hij alleen is. De spijzen zijn — voedzaamst—, als zij goed gekauwd worden. Welk— dezer spijzen is — voedzaamst—?

*2le Oefening.

Verandert de *cursief* gedrukte bijv. n.w. in bij woorden, door hunne znw. in werkw. te veranderen!

Bijv.: De strooming der rivier was **snel** = De rivier stroomde **snel**.

Het gezang der kinderen was *zacht*. De wraak van den beledigde was *ontzettend*. De werking van dit vergift is *snel*. De val van het water was *aanzienlijk*. De klank van onze torenklok zal *welluidend* zijn. Piet had het *ernstig* voornemen om zich te beteren. Hij ondervindt den *loodzwaren* druk der armoede. De spraak van dit kind is *gebrekkelig*. De berisping dezer fout was *streng*. Het *jaarlijksch* bezoek des burgemeesters aan deze inrichting heeft geregeld plaats. Uwe inspanning is *bovenmatig*.

De uitvoering der muziek was *uitmuntend*. De val van dien leidekker zou *gevaarlijk* kunnen zijn. Hier is een *sterke* tocht. Ik voel hier een' *sterken* tocht. De stand van dit gebouw zal zeer *vast* zijn. De woede van den tiran was *vergeefs*. Ons *dagelijksch* verzoek om eene *welwillende* behandeling. Zijne *vergeefsche* poging tot eene *colledige* afdoening dier zaak. Uwe *ave-rechtsche* opvatting van dit woord.

*22e Oefening.

Verandert de *cursief* gedrukte bijwoorden in bijv. n.w. door hunne werkw. in z.n.w. te veranderen!

Bijv.: *Het zieke kind slaapt onrustig.* = *De onrustige slaapt van het zieke kind;* of: *De slaap van het zieke kind is onrustig.*

Het water verdampt *onophoudelijk*. Die torenklok klinkt *dof*. Het meisje beschouwt *aandachtig* het portret harer moeder. De arme vrouw verzocht *bescheiden* om eene aalmoes. Zieke menschen droomen *benauwd*. De landman heeft *overvloedig* geoogst. De machtige vijand had *volkomen* gezegepraald. Onze vriend zal *spoedig* terugkomen. De wraakzuchtige haatte *onverzoenlijk*. De regeering behartigt *zorgvuldig* de belangen des lands. Een onnadenkend kind spot *lichtzinnig* met de gebreken van anderen. Deze koopman heeft *ver* gereisd. De trein zou *tijdig* aankomen. Wij ondervinden *dagelijks* de zegeningen des vredes. Dordrecht ligt meer *binnenwaarts* dan Rotterdam. Hij weigerde *barsch* mijn verzoek. Een beschaafd man schertst altijd *geestig*, maar nimmer *ruw* of *plat*. Het water drukt zoowel *opwaarts* als *zijwaarts* en *benedenwaarts*. Wij bezochten *wekelijks* den *nieuw* ingedijkten polder. *Maandelijks* vertrekt deze stoomboot van deze *belangrijk* in bloei toenemende stad. De zaak werd *mondeling* behandeld. Wij bewogen hem, dat hij het *schriftelijk* beloofde. Dit land daalt *trapsgewijze* af naar de zee.

*§ 18. Bijv. n.w. en rangschikkende telwoorden, die als bijnamen achter eigenamen staan, worden verbogen als gewone onmiddellijk verbonden bijv. n.w.

*23e Oefening.

Vult de weggelaten letters in, en schrijft de cijfers in woorden!

Prins Willem I heet ook wel Willem d— Zwijger. Na den dood van Filips d— Goed— werd z— zoon Karel d— Stout— heer over veel— Nederlands— gewesten. D— dochter van Karel d— Stout— noemde men Maria d— Rijk—. Lodewijk XIV wist Karel II van Engeland over te halen om de triple alliantie te verbreken. Het rijk van Karel d— Groot— werd onder de zonen van Lodewijk d— Vroom— verdeeld: Lotharius verkreeg Lotharingen met de keizerlijke waardigheid; Frankrijk viel Karel d— Kaal—, Duitschland Lodewijk d— Duitsch— ten deel. Het viel Filips d— Schoon— niet te beurt, koning van geheel Spanje te worden; dit viel z— zoon Karel V te beurt. Pruisen heeft Frederik d— Groot— de aanwinst van Silezië te danken. Napoleon III was een neef van Napoleon I. Men heeft Napoleon III wel eens d— Klein— en Napoleon I d— Groot— genoemd.

• HET VOORNAAMWOORD.

§ 1. Een znw. kan vervangen of bepaald worden door zekere woorden, die tevens aanwijzen, in welke betrekking het vervangen of bepaalde znw. staat tot den sprekenden persoon. Zulke woorden heeten **voornaamwoorden**, d. w. z. plaatsvervangers van naamwoorden.

§ 2. Als een vnw. in de plaats treedt van een znw., dat den spreker, den aangesproken of den besproken persoon (of zaak) noemt, dan heet het een **persoonlijk vnw.**

§ 3. Bij het gebruik der pers. vnw. moet gelet worden op den persoon, het geslacht, het getal en den naamval.

Bij de pers. vnw. van den eersten (= sprekenden) en van

den tweeden (= aangesproken) persoon heeft het geslacht op den vorm van het pers. vnw. geen invloed.

Het pers. vnw. van den tweeden persoon enkelv. is verloren gegaan; in de plaats daarvan gebruikt men thans het pers. vnw. van den tweeden pers. meerv.

De verbuiging der pers. vnw. is zeer onregelmatig; n.l.:

Persoonlijke voornaamwoorden

van den eersten pers.		van den tweeden pers.	
enkelv.	meerv.	enkelv.	meerv.
1. <i>ik</i>	1. <i>wij</i> of <i>we</i>	1.	1. <i>gij</i> of <i>ge</i>
2. <i>mijner</i> of <i>mijns</i>	2. <i>onzer</i> of <i>ons</i>	2.	2. <i>uwer</i> of <i>uws</i>
3. <i>mij</i> of <i>me</i>	3. <i>ons</i>	3.	3. <i>u</i>
4. <i>mij</i> of <i>me</i>	4. <i>ons</i>	4.	4. <i>u</i>

Ontbreekt.

van den derden persoon

mannel.		vrouwel.		onz.	
enkelv.	meerv.	enkelv.	meerv.	enkelv.	meerv.
1. <i>hij</i>	1. <i>zij</i> of <i>ze</i>	1. <i>zij</i> of <i>ze</i>	1. <i>zij</i> of <i>ze</i>	1. <i>het</i>	1. <i>zij</i> of <i>ze</i>
2. <i>zijner</i> of <i>zijns</i>	2. <i>hunner</i> of <i>huns</i>	2. <i>harer</i> of <i>haars</i>	2. <i>harer</i> of <i>haars</i>	2. <i>zijner</i> of <i>zijns</i>	2. <i>hunner</i> of <i>huns</i>
3. <i>hem</i>	3. <i>hun</i>	3. <i>haar</i>	3. <i>haar</i>	3. <i>het</i>	3. <i>hun</i>
4. <i>hem</i>	4. <i>hen</i> of <i>ze</i>	4. <i>haar</i>	4. <i>haar, ze</i>	4. <i>het</i>	4. <i>ze</i>

NB.! De tweede naamval der pers. vnw. wordt alleen gebruikt bij de werkwoorden: *gedenken*, *zich herinneren*, *zich aantrekken*, *zich erbarmen*, *zich ontfermen*; bij het bijv. nw. *waardig*; in samenstelling met het bijv. nw. *gelijke*; in de uitdrukking *om — zelfs wil*; bij telwoorden, bijv.: *een uwer*, *ons aller* enz.

Met de genoemde werkw. verbindt men de tweedenaamvals vormen op *er*; met *waardig* worden de vormen op *er* en *s* beide gebruikt; met *gelijke* en *om — zelfs wil* alleen de vormen op *s*. In plaats van den 2en naamval kan men bij de opgenoemde werkw. ook den 4en naamval gebruiken, hetzij met of zonder voorzetsel.

1e Oefening.

Leest of schrijft pers. vnw. in plaats der tusschen haakjes staande znw.!

Gesprek tusschen Jan en Piet.

JAN. Zal (Jan) (Piet) eens wat vertellen van eenen hond, eene kat en eene muis?

PIET. Daarmede zal (Jan) (Piet) groot genoeg doen.

JAN. (Piet) moet dan weten, dat (Jan) eenen hond gekregen heeft; of eigenlijk (Jan) niet alleen, maar Hein en (Jan) te zamen. Toen (Hein en Jan) den hond kregen, waren (Hein en Jan) zeer blijde en besloten (den hond) goed te behandelen, voor (den hond) een' mooien halsband te koopen en (den hond) alle dagen een lekker kluijfe te geven. Moeder gaf (Hein en Jan) twee kwartjes, en (Hein en Jan) gingen (den hond) eenen halsband koopen.

PIET. (Piet) wou, dat vader (Piet) ook eenen hond wilde koopen.

JAN. Als (Piet) het (vader) vraagt, dan zal (vader) het mogelijk ook wel doen.

PIET. Dat denkt (Piet) niet; want vader heeft onlangs gezegd, dat (vader) geen hond in huis wilde hebben, en dat (vader) ook geene geschikte plaats voor (een hond) had.

JAN. Nu, dat weet (Piet) beter dan (Jan). (Jan) wilde (Piet) dan verder vertellen, hoe het (Hein en Jan) ging met den hond. (Hein en Jan) deden (den hond) den gekochten halsband om en liepen met (den hond) in den tuin. Eensklaps zagen (Hein, Jan en Fidel) eene muis; (Fidel) liep (de muis) spoedig achterna en vervolgde (de muis) tot bij de schuur.

PIET. (Piet) wist niet, dat een hond ook muizen ver-

volgt; dat vindt (Piet) heel kluchtig. Doch nu moet (Jan) (Piet) maar verder vertellen, of (de hond) (de muis) ook gekregen heeft.

JAN. De muis zag een gaatje in den hoek der schuurdeur, en met eenen wip was (de muis) daarin gekropen. Maar tot ongeluk voor (de muis) was in de schuur juist de kat, die (de muis) al spoedig in 't oog kreeg en (de muis) weldra in de klauwen had.

Maar Fidel dacht: »(Fidel) wil toch eens zien, waar de muis gebleven is.» (Fidel) liep dus gauw in de schuur; (Fidel) zag, dat de kat de muis reeds had en wilde (der kat) de muis ontnemen. (De kat) wilde dit natuurlijk niet toelaten; (de kat) gaf (Fidel) eene krab over den neus, maar (Fidel), ook niet links, beet (de kat) in den nek. Daarop begonnen (Fidel en de kat) een hevig gevecht; de muis ontsnapte; kroop gauw in een gaatje en lachte (Fidel en de kat) hartelijk uit.

PIET. (Piet) dankt (Jan) voor de aardige geschiedenis van Fidel en poes. Het ging (Fidel en poes) haast, zooals het spreekwoord zegt:

Twee honden vechten om een been;

De derde loopt er ras meê heen!

doch hier liep de derde zelve weg.

**Damon en Pythias.*

DAMON. o Pythias, (Damon) moet (Pythias) verlaten; (Damon) moet onschuldig zuchten in den kerker. Zal (Pythias) (Damon) nog gedenken, wanneer (Damon) in den kerker zit?

PYTHIAS. (Pythias) zou (Damon) niet waardig zijn, indien (Pythias) (Damon) niet meer gedacht. Maar zonder (Damon) is het leven (Pythias) tot eenen last: daarom wil (Pythias) de gevangenschap met (Damon) deelen.

DAMON. Nooit zag (Damon) (den gelijke van Pythias), o vriend! Misschien zullen de hardvochtige rechters zich (over Pythias en Damon) ontfermen, al is het niet om (Damon) dan toch om (Pythias) wil. En wanneer er sprake is van trouwe vriendschap, dan zal men altijd (Pythias) gedenken tot bij het late nageslacht! Maar (Pythias) moet (Damon) niet in den kerker volgen; dat smeekt (Damon) (Pythias) om (Pythias) zelfs wil.

PYTHIAS. En (Pythias) ware (Damon) onwaardig, wanneer (Pythias) (Damon) niet volgde: dus lijden (Damon en Pythias) samen, totdat de hemel zich (over Damon en Pythias) erbarmt.

2e Oefening.

Vervangt de tusschen haakjes staande znw. door pers. vnw.!

(De man) werkt en (de vrouw) zingt. (De mannen) werken en (de vrouwen) zingen. (De man en de vrouw) zingen. (De koning) zond (eenen bode) aan (den generaal). (Een bode) werd (den generaal) door (den koning) gezonden. (Eenen bode) zond (de koning) (den generaal). (De koningen) zonden (den generaals) (boden). (Boden) werden (den generaals) gezonden door (de koningen). (Den generaals) werden (boden) gezonden door (de koningen). (De gravin) zond (eene kamenier) aan (de zangeres). (Der zangeres) werd (eene kamenier) gezonden door (de gravin). (Eene kamenier) zond (de gravin) (der zangeres). (Eene kamenier) werd (der zangeres) door (de gravin) gezonden. (De gravinnen) zonden (kameniers) aan (de zangeressen). (Den zangeressen) zonden (de gravinnen) (kameniers). (Ka-

meniers) zonden (de gravinnen) (den zangeressen). (Kameniers) werden (den zangeressen) gezonden door (de gravinnen). (De koopman) ontfermde zich (over de bedelares). (De onderdanen) gedachten (den keizer) nog lang. (De ridders) vonden (de gelijken der ridders) niet in dapperheid. (De dame) trok zich (het meisje) aan. (Die zonen) zijn (hunnen vader) waardig. Niemand heeft zich (over de gevangenen) ontfermd. (De kinderen) zullen (hunne moeder) altijd blijven gedenken. Gedenkt (den Sabbathdag)! (De ruiter) ontnam (een paard) (aan den boer). (Een paard) werd (den boeren) ontnomen door (den ruiter). (Den boer) ontnamen (de ruiters) (een paard). (De ruiters) ontnamen (paarden) (den boeren). (Den boeren) ontnamen (de ruiters) (paarden). Zal (de boekhandelaar) (den student) (een boek) zenden? Zullen (den studenten) door (den boekhandelaar) (boeken) worden gezonden?

*§ 4. Het gebeurt dikwijls, dat twee pers. vnw. op elkander volgen, waarvan het eene in den derden, het andere in den vierden naamval staat.

Zijn de beide pers. vnw. niet van denzelfden persoon, dan staat de vierde naamval vóór den derden. Men schrijve dus:

$\left. \begin{array}{l} \text{Mij (4)} \\ \text{Ons (4)} \end{array} \right\} \text{ vóór } \left\{ \begin{array}{l} \text{u (3)} \\ \text{hem (3)} \\ \text{haar (3)} \\ \text{hun (3)} \end{array} \right.$	$\text{U (4) vóór } \left\{ \begin{array}{l} \text{mij (3) Hem (4)} \\ \text{ons (3) Haar (4)} \\ \text{hem (3) Het (4)} \\ \text{haar (3) Hen (4)} \\ \text{hun (3) Ze (4)} \end{array} \right.$	$\left. \begin{array}{l} \text{mij (3)} \\ \text{ons (3)} \\ \text{u (3)} \end{array} \right\} \text{ vóór } \left\{ \begin{array}{l} \text{mij (3)} \\ \text{ons (3)} \\ \text{u (3)} \end{array} \right.$
--	---	---

*3e Oefening.

Vervangt de tusschen haakjes geplaatste znw. door pers. vnw.! Let goed op de volgorde der naamvallen!

Jan, Piet en Koos.

JAN. Zeg eens: Piet, zal (Jan) (Piet) eens een raadsel opgeven?

PIET. Ja, maar (Jan) moet (Piet) niet uitlachen, als (Piet) (het raadsel) niet raden kan.

JAN. Utlachen zal (Jan) (Piet) stellig niet; ook zal (Jan) (Piet) (het raadsel) niet te moeilijk maken.

PIET. Welaan, Jan, geef (Piet) (het raadsel) dan maar op!

JAN. (Piet) moet (Piet) (het raadsel) vooral niet te moeilijk voorstellen. Luister nu, hoe Koos (Jan) (het raadsel) gisteren heeft voorgezegd: »Valt het geheel op 't geheel zonderhoofd, dat doet zeer!»

PIET. (Piet) kan (Piet) niet voorstellen, hoe een ding op (een ding) zelf kan vallen. Neen, Jan! (Jan) heeft (Piet) (het raadsel) te moeilijk gemaakt.

JAN. Als (Piet) het antwoord hoort, dan wil (Jan) wedden, dat (Piet) (Piet) verwondert, hoe gemakkelijk (het raadsel) is.

PIET. Komaan, Jan, zeg (Piet) het antwoord maar; Koos zal (Jan) (het antwoord) toch ook wel gezegd hebben.

JAN. Neen, Koos heeft (Jan) (het antwoord) niet gezegd! Maar als (Piet) (het antwoord) niet vinden kan, dan wil (Jan) (Piet) (het antwoord) wel zeggen: (het antwoord) is een »steen.»

(De bode) bezorgde (den brief) (aan den 1 pers. meerv.). (Vader) beloofde (het geschenk) (aan den 1 pers. enk.) (De 1 pers. enk.) zal (aan den 2 pers.) (den weg) wijzen. Wie ontnam (aan den 1 pers. meerv.) (de pennen)? (De boer) verkocht (aan den 2 pers.) (de koe). (De gastheer) maakte (de gasten) (aan den 1 pers. meerv.) bekend. (Uw broeder) leende (zijnen stok) (aan den 2 pers.). Zal ik (den 2 pers.) (aan den burgermeester) voorstellen? Kunt gij (aan den 1 pers. enk.) (den jager) aanwijzen? Ik zal (de jagers) (aan den 2 pers.) aanwijzen. Door uw gedrag kunt gij (uwen onderwijzer) (tot den 2 pers.) genegen maken. Ik zal (den 2 pers.) (aan den kunstenaar) voorstellen. Ik zal (aan den 2 pers. (de kunstenaars) voorstellen. Wij zullen (aan den 2 pers.) (de kunstenaars) voorstellen. Gij hebt beloofd, (aan de kunstenaressen) (den 1 pers. meerv.) te zullen voorstellen. Wilt gij (de paarden) (aan den 1 pers. enk.) verkoopen? Ik wensch (de kinderen) (aan den 2 pers.) toe te vertrouwen? Men weigert (aan den 1 pers. meerv.) (da

huizen) te laten zien. Hij wilde (den 1 pers. meerv.) (aan de kunstenaars) voorstellen. Gij maakt (onze vrienden) bij (den 1 pers. meerv.) gehaat. Gij maakt (den 1 pers. meerv.) bij (onze vrienden) gehaat. Hij maakte (den 2 pers.) bij (den 1 pers. meerv.) verdacht. Hij maakte (den 1 pers. enk.) bij (den 2 pers.) verdacht.

Onderscheidt de beteekenis van: *Toont hem mij*, en: *Toont mij hem*. *Vertrouwt hem ons toe*, en: *Vertrouwt ons hem toe*. *Ik wees hem u*, en: *Ik wees u hem*. *Wij ontnamen u hun* en: *Wij ontrukten hen u*. *Zij leverden ons haar uit*, en: *Zij leverden haar ons uit*. *Zij offerden hem haar op*, en: *Zij offerden haar hem op*. *Wijs haar mij aan*, en: *Wijs mij haar aan*.

*§ 5. Zijn de beide pers. vnw. van den derden persoon, maar van verschillend geslacht, ook dan staat de vierde naamval vóór den derden. Men schrijve dus:

Hem (4) vóór	haar (3)	}	hem (3)	Het (4) vóór	}	hem (3)	Ze (4) vóór	}	hem (3)
Haar (4) vóór	}	hem (3)	haar (3)	hun (3)	}	haar (3)	hun (3)	}	hun (3)
			Hen (4) vóór	haar (3).					

Doch men schrijve:

Hem (3) vóór	dien (4)	in plaats van	hem (4) vóór	hem (3)
Haar (3) »	die (4) »	» » »	haar (4) »	haar (3).
Het (3) »	dat (4) »	» » »	het (4) »	het (3).
Hun (3) »	dien (4) »	» » »	hem (4) »	hun (3).
Hun (3) »	die (4) »	» » »	hen (4) »	hun (3).

*4e Oefening.

Vervangt de tusschen haakjes staande woorden door pers. vnw.! Let op de volgorde der naamvallen!

(Mina) bracht (harer vriendin) (de kersen). Laat (Jan) (den paarden) (hooi) geven. Laat (Johanna) (haren zusters) (eene) brief schrijven. Leen (den man) (de jas). Leen (den man) (den mantel). Breng (den heer) (het horloge). Verkoop (den veehandelaars) (de koe). Geef (den vrouwen) (de beurs) terug. Geef (den mannen) (de beurs) terug. (De heer) behandelt (de knechts en meiden) goed. (De studenten) kochten (de boeken) bij (den boekhandelaar). (De Watergeuzen) ontnamen (den Spanjaarden) (vele schepen). (Een paard) verloor (een hoefijzer). (Paarden) verloren (hoefijzers). (De geneesheer) schreef (den zieke) (een drankje) voor. (Drankjes en

pillen) werden (den zieken) door (de geneesheeren) voorgeschreven. (De machinist) zag (de seinen) nog bij tijds en bracht (den trein) tot staan. (De zoon) schreef (zijnen ouders) (eenen brief). (De landheeren) bereidden (hunnen onderhoorigen) (een feest). (De onderdanen) boden (den koning) (een geschenk) aan. (Jan) vertelde (Mina) (deze geschiedenis). (Mina) vertelde (Jan) (deze geschiedenis). (Karel) zong (Johanna) (een liedje) voor. (Johanna) zong (Karel) (een liedje) voor. (Jan en Piet) vertellen (aan Mina en Johanna) (geschiedenissen). (Mina en Johanna) vertellen (aan Jan en Piet) (geschiedenissen). (Jan en Piet) zongen (aan Mina en Johanna) (liedjes) voor. (Jan en Piet) zongen (aan Mina, Johanna en Karel) (liedjes) voor.

§ 6. Als een *znw.* achter een voorzetsel staat, wordt het gewoonlijk niet door een *pers. vnw.* in den vierden naamval vervangen.

Alleen *mannel.* en *vrouwel.* persoonsnamen en sommige diernamen (van groote of zeer bekende dieren) worden achter voorzetsels door *pers. vnw.* vervangen.

De andere *znw.* worden achter voorzetsels vervangen door het woordje *er*, 't welk dan het voorzetsel achter zich neemt.

Achter *er* verandert het voorz. *tot* geregeld in *toe*, *met* in *mede*.

Van verandert soms in *af* (wanneer *van* *nl.* eene beweging naar beneden of een verlies aanduidt).

5e Oefening.

Vervangt de tusschen haakjes geplaatste *znw.* door *pers. vnw.* of door het woordje *er* met een voorzetsel er achter!

Ik sta op (den grond). Gij komt in (de stad). Hij zit op (het paard). Wij jagen met (honden). Gij klapt in (de handen). Zij lezen uit (de boeken). De ruiter viel van (het paard). De koetsier klapt met (de zweep). Ik luister naar (het gezang). Ik luister naar (den redeenaar). Het meisje liep in (den tuin). Gij denkt aan (uwen makker). Denkt gij ook aan (uwe les)? Hij houdt

u voor (den jager). Hij houdt u voor (eenen jager). Dit dient mij tot (leesboek). Het vlas wordt tot (linnen) bereid. Koopt gij laken tot (eene jas)? Hij liep achter (het huis). De wagen reed over (de brug).

Ik spreek over (den jongen) en (het meisje). Ik spreek over (deze jongens en meisjes). Ik spreek over (jongens). Ik spreek over (meisjes). De reiziger klom van (den berg). Ik had de aardigheid (van dat werk) af. De bladeren zijn van (de boomen). De vader sprak tot (de moeder). De stoomboot vertrok vóór (den trein). Houdt gij van (azijn)? Gij ontvangt goederen van (den koopman). Ik haal boeken van (den zolder). Ik haal koeien van (de markt). Hij speelt met (eenen meikever). Hij zou om (eene bloem) in het water gaan. Aan (den weg), op (den weg), langs (den weg) en over (den weg) heb ik naar (het verlorene) gezocht.

§ 7. De gewijzigde 2e naamval der pers. vnw. wordt dikwijls gebruikt als bepalend woord vóór een znw.

Dat bepalende woord heet dan een **bezittelijk voornaamwoord**.

Het znw., waar het bezitt. vnw. vóór staat, heet de bezitting; de persoon of de zaak, waaraan de bezitting behoort, heet de bezitter.

§ 8. De **keuze** van het bezittel. vnw. hangt af van den persoon, het getal en het geslacht van den **bezitter**.

De **verbulging** van het bezittel. vnw. regelt zich naar het geslacht, het getal en den naamval van de **bezitting**.

1). Is de bezitter de 1e pers. enkelv., dan kiest men 't bezittel. vnw. **mijn**.

2). Is de bezitter de 1e pers. meerv., dan kiest men 't bezittel. vnw. **ons**.

3). Is de bezitter de 2e pers. enk. of mv., dan kiest men 't bezittel. vnw. **uw**.

4). Is de bezitter de 3e pers. ml. enk., dan kiest men 't bezittel. vnw. **zijn**.

5). Is de bezitter de 3e pers. ml. mv., dan kiest men 't bezittel. vnw. **hun**.

6). Is de bezitter de 3e pers. vr. enk., dan kiest men 't bezittel. vnw. **haar**.

7). Is de bezitter de 3e pers. vr. mv., dan kiest men insgelijks 't bezittel. vnw. **haar**.

8). Is de bezitter de 3e pers. onz. enk., dan kiest men 't bezittel. vnw. **zijn**.

9). Is de bezitter de 3e pers. onz. mv., dan kiest men 't bezittel vnw. **hun**.

De verbuiging der bezittel. vnw. is ons reeds uit vroegere Oefeningen bekend.

6e Oefening.

Kiest en verbuigt de bezittel. vnw.!

1. *De bezitter heet ik (1e pers. enk.):* — vriend is getrouwd. Ik eer — vader. Gij groet — vader. — vriend *kennen* (o. t.). — vader niet. Ik leen — vriend — pen. De pen — vriend *deugen* (o. v.) niet. — moeder is ziek. — moeder heb ik lief. Gij neemt — griffel weg. De hoed — zuster is bedorven. — broeder heeft — hond verdronken. — zuster heeft — kat *plagen* (v. d.). Ik geef — kat eene muis. — ouders zijn uitgegaan. De liefde — ouders zal ik nooit vergeten. Jan *vertellen* (o. v.) — vrienden het nieuws. Jan heeft — vrienden *afhalen* (v. d.). Gij zijt — neef. Zij zijn — nichten. Ik bewijs — makkers gaarne eenen dienst. Zij wilden — dienst niet aannemen. De naam — broeder is Jan, en de namen — zusters zijn Anna en Maria. De hond *verschrikken* (v. v.) — zusters. — moeder onderzoekt, of ik — les wel ken.

2. *De bezitter heet wij* (1e pers. meerv.): — grootvader is oud. — grootmoeder is blind. — huis is afgebroken. Ik wandel in — tuin. In — straat *wonen* (o. t.) — huisbaas. — school staat niet in — straat. Op — dak is een ooievaarsnest. — ouders zijn — beste vrienden. De omslagen — boeken zijn geel. De knaap wees — vrienden — huis en — tuin. Zet — vader hier eenen stoel. — koning *bezoeken* (o. v.) — stad. *Leggen* (geb. enk.) — boeken maar op — tafel in — kamer. — knecht gaf — paarden haver.

3. *De bezitter heet gij* (2e pers. enkel- of meerv.): — oom is — voogd. Ik *ontmoeten* (o. v.) — vader en — moeder. — onderwijzer *prijzen* (o. v.) — vlijt. Zet — stoel op — plaats. Gij schrijft — moeder eenen brief. De ziekte — broeder doet ons leed. — meid heeft — schoenen en — laarzen *poetsen* (v. d.). Gij *leenen* (o. v.) — makker — boek, — griffel en — pen. Ik zal — hond een kunstje leeren. — zusje heeft — fraaie teekeningen *verscheuren* (v. d.). Ik heb — meester — schrift *toon* (v. d.). Jan *vinden* (o. v.) — zakdoek en — mes. — vader wil — opstel wel eens zien. Bewijs — vrienden gaarne eenen dienst. Een groot ongeluk *overkómen* (o. v.) — zusters. De haren — hoofd zijn alle geteld. Gij *vertellen* (o. t.) — vriend den afloop — reis. *Houden* (geb. enk.) — hoed op, 't is hier tochtig. Zet — voet op — voetbankje. Ik zag, dat — moeder — kleermaker het laken gaf voor — nieuwe jas. Den sleutel — huisdeur *vinden* (o. v.) ik hier.

4. *De bezitter heet hij* (3e pers. enkelv. mannel.): **Kain**

dooden (o. v.) — broeder Abel. Ik zag, dat — vader *uitgaan* (o. v.) Ik zag. — vader uitgaan. Jozef werd door — broeders verkocht. Jan heeft — les niet *kennen* (v. d.). De boer *halen* (o. t.) — paard uit het land. Hij doet altijd den wil — vader en — moeder. De Ruyter heeft — vaderland trouw gediend. De veldheer *aanmoedigen* (o. t.) — soldaten tot den strijd. De tuinman heeft — boomen *snoeien* (v. d.) en — bloemen *begieten* (v. d.). Ik ken — familie niet. De kleur — jas (v.) is bruin. De bladeren — boek zijn *scheuren* (v. d.). Ik heb — koeien in — weide zien grazen. Gij hebt — vlieger *beschadigen* (v. d.). Wij hebben — verzoek *toegestaan*. Hij zal — straf ontvangen. Ik *brengen* (o. v.) — vriend een bezoek. — huizen werden verkocht. De leerling *beloven* (o. t.) — onderwijzer beterschap. De reiziger gaf — gids — mantel, — wandelstok, — verrekijker, — schetsboek en — pijp in bewaring. De onderwijzer maakt — leerlingen alles zeer duidelijk. De vader *opdragen* (o. v.) — vriend de opvoeding — kinderen.

5. De bezitter heet **zij** (3e pers. meerv. mannel.): De inwoners *verdedigen* (o. v.) — stad. Zij hebben — weldoeners — dank *betuigen* (v. d.) De smid heeft — paarden *beslaan* (v. d.). De knapen toonden — tante — prentboek. De gasten namen — intrek in — gewone herberg. Wij hebben tevergeefs op — terugkomst gewacht. Ik heb heden — oom en — tante gezien. De soldaten waren verbitterd over het gedrag — aanvoerder; zij gaven — aanvoerder de schuld van — nederlaag. De vertrekkende kooplieden gaven — bedienden last, tot den

dag — terugkomst — boeken bij te houden. Deze man is — geneesheer. Hij werd — koning. Wij roemen — gastvrijheid. De Bedoeïnen zijn even beroemd wegens — gastvrijheid, als berucht wegens — roofzucht. De zonen betreurden den dood — vader. Zij *bezoeken* (o. v.) het graf — moeder. Den naam — kind ben ik vergeten.

6. en 7. *De bezitter heet zij* (3e pers. enkel- of meerv. vrouwel.): Hier *liggen* (o. t.) — hoed. Zij *verliezen* (o. v.) — zakdoek. Gij *bezoeken* (o. t.) — tante. *Kennen* (o. t.) *gij* — zusters. De moeders gingen wandelen met — dochters. Ik *vinden* (o. v.) — mes en — schaar. De naaister brak — naald. Zij verkoopt de melk — koe. De boerinnen brengen — boter ter markt. De melkmeid goot — emmers vol melk. De gravin verkocht — kasteel, — bosschen en — landerijen. Deze dienstmaagd *eeren* (o. t.) — meesteres. De moeder gaf — kinderen eene boterham. De zon *verspreiden* (o. t.) — stralen door het wereldruim. Ik *zag* — kind. Zij was kenbaar aan de kleur — haren. — haar was blond. Over den dood — kind was de moeder ontroostbaar. Wij kunnen — vriendinnen den weg wijzen naar — woning. Dit voedsel is — gezondheid nadeelig. De dochter weende op het graf — vader. Ik bezocht de werkplaats — meester. De arme vrouw wilde — bloedverwanten — ongeluk niet wijten.

8. *De bezitter heet het* (3e pers. enkelv. onz.): Het land verloor — welvaart en — schoonheid. Het paard brak — been. Het blad *hangen* (o. v.) aan — gebroken steel. Spanje is een verwaarloosd land; — grootheid is

knakken (v. d.), een groot deel — oppervlakte ligt woest, — bevolking is arm en ellendig. Het kind gaf — vogeltje zaad in — bakje en schoon water in — glaasje. Het hondje *gewennen* (o. v.) spoedig aan — kleine meesteres. Het volk bleef — koning trouw. Het kind is — ouders liefde en gehoorzaamheid schuldig. Het dier weet — vijanden wel van — vrienden te onderscheiden. Het paard *volgen* (o. t.) — meester. Het hert *werpen* (o. t.) jaarlijks — horens af; de horens van een heit *noemen* (o. t.) men — gewei.

9. *De bezitter heet zij* (3e pers. meerv. onz.): De paarden hebben — haver in — ruif (v.). De schapen werden van — vachten *ontdoen* (v. d.). De volken hebben alle — eigenaardigheden. Ik weet — oorsprong niet. Het oog — meester maakt de paarden vet. De kinderen *brenge*n (o. v.) — ouders — geschenken. De leden — gezelschap *geven* (o. v.) — verwondering te kennen. De runderen herkauwen — voedsel. Gij kocht deze boeken; — waarde is gering; — prijs is te hoog. Die godderen zullen — prijs wel gelden. De insecten hebben — geraamte uitwendig; — lichaam bestaat uit ringen; — monddeelen zijn meestal zeer kunstig ingericht. Ik schrijf — bouwmeester groote bekwaamheden toe. Gij *ontzeggen* (o. t.) — vijanden alle mensche-lijkheid. De legers *afleggen* (o. v.) — marsch (m.) spoedig; — weg *leiden* (o. v.) door de woestijn.

*7e Oefening.

Zet bezittel. vnw. in plaats der tusschen haakjes gedrukte woorden!

De tuin (van mij) is fraai. De vrienden (van ons) zijn vertrok-

ken. Den stok (van u) hebt gij verloren. Den burgemeester (van ons) werd eene senerade gebracht. Der koningin (van ons) werd dit boek opgedragen. De listen des vijands (van u) zijn bekend. De liefde der tante (van u) moogt gij niet vergeten. De huizen (van mij) zijn herbouwd. De lading der schepen (van mij) was kostbaar. De mast des vaartuigs (van ons) viel over boord.

De vrienden (van mij, van u, van hem, van hen en van haar) hebben het gezegd. De bureu (van den haas) waren groote dieren. De haas verzocht de vrienden (van den haas) om den bijstand (der vrienden). Een jager kwam met den hond (des jagers) uit de woning (des jagers). Een boer bracht den landheer (des boers) eene groote raap. De leerlingen luisterden naar de woorden des onderwijzers (der leerlingen). De inwoners van Saguntum wilden de stad (der inwoners van Saguntum) niet overgeven. De boerinnen droegen de emmers (der boerinnen) aan het juk. Het paard heeft de hoeven (des paards) bezeerd. De hond (des herders) volgt den herder overal. De wagen (van ons) zal te klein zijn. De vruchten (des booms) zijn nog niet rijp. De top (des bergs) steekt door de wolken. De toppen (der bergen) hebben wij beklommen. De klauwen (der arenden) zijn sterk. De oogen (van den mol) zijn zeer klein. De vederen (des struisvogels) ontleenen de groote waarde (der vederen) aan de zeldzaamheid (der vederen). De inwoners van Cuba en Haïti staarden met verbazing Columbus en de tochtgenooten (van Columbus) aan.

*§ 9. Men kan de bezittel. vnw. ook **zelfstandig** gebruiken. Dan staan zij zonder znw. en nemen het lidwoord van bepaaldheid vóór zich. Zij worden dan verbogen juist als een bijv. nw., waar het lidw. vóórstaat.

In het meerv. nemen zij alleen dan eene **n** aan, als zij de gezamenlijke personen aanduiden, welke tot den bezitter in eene bekende betrekking staan.

*3e Oefening.

Gebruikt zelfst. bezittel. vnw. in plaats van de tusschen haakjes geplaatste woorden!

Deze hoed is (van mij). Hier loopen onze wegen uiteen: (de weg van u) loopt rechts, (de weg van mij) gaat links. Gij vindt uwen weg, maar wij konden (den weg van ons) niet vinden. Daar zie ik eenen hond: is het (de hond van u)? Neen, het is niet (de hond van mij), maar het is (de hond des buurmans) of (de

hond der waschvrouw). Hij bezeerde zijnen voet; wij hebben (de voeten van ons) ook bezeerd. Piet heeft zijne vrienden bezocht; ik bezocht (de vrienden van mij) ook. Napoleon riep (den soldaten van Napoleon) toe: »Wie mij lief heeft, volg mij!» Gij schrijft uwen vriend; ik zal (den vriend van mij) ook schrijven. Roep uwen hond; ik zal (den hond van ons), (den hond des koopmans), (den hond der melkboerin) en (den hond der buren) ook roepen. Roep uwe kippen: ik zal (de kippen van ons), (de kippen des koopmans), (de kippen der melkboerin) en (de kippen der buren) ook roepen. Bezoek uwen vriend; ik zal (den vriend van mij), (den vriend van ons), (den vriend des koopmans), (den vriend der melkboerin) en (den vriend der voerlieden) ook bezoeken. Bezoek uwe vrienden; ik zal (de vrienden van mij), (de vrienden van ons), (de vrienden des koopmans), (de vrienden der melkboerin) en (de vrienden der voerlieden) ook bezoeken. De heer A. is met (de bloedverwanten van den heer A.) op reis gegaan. Arminius en (de menschen die met Arminius gelijk dachten) werden op de synode van Dordrecht veroordeeld. In den slag van Waterloo hebben (de troepen van ons land) dapper gestreden. Daar liggen vele boeken; wij zullen (de boeken van ons) medenemen en (de boeken van onze vrienden) laten liggen.

N.B. Onderscheidt: *Dit is mijn hoed. Deze hoed is van mij. Deze hoed is de mijne.*

*9e Oefening.

Brengt het volgende uit den eersten pers. enkelv. over:

- 1) in den eersten pers. meerv.,
- 2) in den tweeden pers. meerv.,
- 3) in den gemeenzamen tweeden pers. (*Jij, je, jou*),
- 4) in den beleefdheids tweeden persoon (*U, UÉ*),
- 5) in den 3 pers. mannel. enkelv. en meerv.,
- 6) in den 3 pers. vrouwel. enkelv. en meerv.,
- 7) in den 3 pers. onz. enkelv. en meerv.!

1. Ik leefde in mijne nieuwe woning op mijn' gewonen voet; mijne inkomsten, gevoegd bij de opbrengsten van mijnen akker en mijn weideland, waren mij genoeg, en als een lid mijner familie of een mijner vrienden uit de stad mij met een bezoek vereerde, was mij dit een waar feest en een aangenaam bewijs, dat men mijner nog in mijne afzondering bleef gedenken.

2. Op de kermis blijf ik altijd pal staan voor de eerste de beste speelgoedkraam, die mij in 't oog valt. In mijnen geest neem ik daar mijnen hoed af en verdiep mij in eene aandachtige beschouwing der voor mij uitgestalde schatten. Daar ontdekt mijn cog nog dezelfde houten sabel, die mij in mijne jeugd met bewondering vervulde. Nog weet ik, hoe mijn vader om mijne geestdrift lachte; ik herinner mij nog, hoe mijne goede moeder mij een' papieren steek fabriceerde, hoe zelfs onze oude boekhouder, door mijne bezieling aangestoken, ten mijnen behoeve eene lange, nieuwe ganzenschacht opofferde en mij er eene pluim aan maakte, om mijnen steek en mijn geluk te volmaken.

3. Wat mij kon nopen mijn woord te geven, om mijnen vriend Jansen op de vossenjacht te vergezellen, weet ik niet; want ik herinner mij niet, ooit een geweer in de hand te hebben gehad, anders dan als schutter, en de genoegens der jacht zijn mij tot dusver onbekend gebleven. Hoe het zij, ik heb, tot blijkbare vreugde van mijnen gastheer, beloofd hem te vergezellen; ik ben om zes uur opgestaan, en mijn vriend zal mij voor de gelegenheid uitrusten. Mijn deftige zwarte rok hangt neerslachtig met zijne sombere panden over de leuning van mijnen stoel en schijnt mij waarschuwend zijne leege, geknakte mouwen te gemoet te strekken. Ik wend mijne blikken van hem af en steek mij in een grijs linnen kiel, die mij wat nauw over de schouders is, dompel mijne voeten in een paar stijve, koppige waterlaarzen, stop de beschaamde pijpen van mijne beenkleeding er in, leg mijne grijnzende boordjes naast den spiegel neder, wind mij eene warme bouffante om den hals, knoop met inspanning al mijner krachten de mouwen van mijnen kiel vast, zoodat al mijne vingers onmiddellijk tot de dikte van kinderarmen opzwellen, zet mijne reispet zwierig op één oor, steek mijnen zakdoek in éenen der vijfentwintig zakken van mijnen kiel, overtuigd, dat ik hem nooit zal wedervinden, bekijk mij zelve bij het licht mijner kaars in mijnen scheerspiegel en begeef mij moedig naar beneden. Ik strompel de trap af, glijd op mijne dikke, onwrikbare zolen door de marmeren gang, stoot mij de teenen of liever de toppen mijner laarzen tegen de deur der eetzaal, en daar mijne schouders omhoog en naar voren gehaald zijn door mijn' nauwen kiel, terwijl mijne korte mouwen mijne armen gebogen

houden als de ooren van een' Keulschen pot, laat de bevalligheid mijner binnenkomst wel iets te wenschen over.

»Ga maar zitten en val aan!» roept Jansen, »onze tijd is kostbaar: wij zullen eene goede jacht hebben; de jager heeft mij dat beloofd,» en hij wijst op een lange, grijze gestalte met eene weitasch om de schouders.

Wij staan van de ontbijttafel op, ieder pakt een paar broodjes met vleesch in een klein damasten servet en hangt een veldfleschje om den nek.

Het gelukt mij, na tweemaal mijne pet afgestooten te hebben, mijn geweer op den rug te krijgen; ik steek de handen in mijne broekzakken, ben zeer voldaan over mij zelve en verneem, dat wij een half uurtje te wandelen hebben, eer wij de plek bereiken, waar de drijvers ons wachten.

Zoodra wij uit de aangelegde tuinen om het huis zijn, bevinden wij ons op een' kleverigen, gladden kleiweg. Ik ben trotsch op mijne waterlaarzen en stap moedig, wellicht wat al te moedig, door; want op eens glijden mijne geprezen waterlaarzen onder mij uit, en ik bevind mij dadelijk op de knieën, met de handen nog in mijne broekzakken, in eenen modderplas.

»Ge moest liever de waterlaarzen aan de handen doen, als go zoo door den modder wilt kruipen!» lacht Jansen.

*§ 10. De woordjes *deze*, *dit*, *die* of *gene* en *dat* of *gindsch* staan vóór znw. om aan te wijzen, dat de voorwerpen meer of minder verwijderd zijn van den sprekenden persoon. Zij heeten daarom **aanwijzende vnw.**

Hunne verbuiging is ons reeds bekend. *Gene* staat alleen in enkele uitdrukkingen vóór een znw.: *aan gene zijde*, *aan genen kant*.

Daarentegen staan *die* en *gene* beide even veelvuldig zonder znw.

Als met een zelfstandig aanw. vnw. personen worden bedoeld, nemen *deze* en *gene* in 't meerv. eene **n** aan, maar *die* niet.

*§ 11. Zeer dikwijls staan *dit* en *dat*, evenals het onbepaalde pers. vnw. *het*, als zelfstandige vnw. in plaats van een' geheelen zin, of ten minste in plaats van eene uitgebreide bepaling. Op die wijze gebruikt, zijn *dit* en *dat*, evenals *het*, onverbuigbaar.

Menigmaal treedt ook een zelfstandig aanw. vnw. in de plaats van een pers. vnw.; vooral gebeurt dit, wanneer er twee gelijkkluidende pers. vnw. op elkander zouden volgen, bijv. *hem hem*, *haar haar* of *hen hun*.

*10e Oefening.

Gebruikt zelfst. aanw. vnw. of pers. vnw. in plaats der tusschen haakjes gedrukte woorden!

(De hoed hier bij mij) is uw hoed, maar (de hoed op gindschen stoel) behoort mij. (Het voorwerp hier in mijne hand) noem ik eenen hoed, maar (het voorwerp, dat gindsche schipper draagt) noem ik geen en hoed. (De mannen hier bij mij) zijn mijne vrienden, maar (de mannen daar achter in de zaal) zijn mijne vrienden niet. Breng (uwen vriend) (den wandelstok) terug. Leen (uwer zuster) (eene pen). Geef (het paard) (het water). (De man hier) is mijn vader. (De persoon, die er zoo uitziet) is mijn vader. (Wat ik hier vernomen heb) verwondert mij. (Wat gij mij onlangs verteldet) wist ik reeds lang. Onze tuin is grooter dan (de tuin) van onzen buurman. Ik heb dezen hond liever dan (den hond) des jagers. De herder nam onze schapen en (de schapen) onzes buurmans mede. Hij gebruikt zijne boeken en (de boeken) mijns vaders. Steek dezen sleutel en (den sleutel) van de voordeur in den zak. (De menschen daar in de verte) zullen leelijk te pas komen! (De vrouwen in onze nabijheid) willen wij aanspreken. (Wat gij daar boven in den toren ziet) zijn kraaien. (Wat wij hier rondom ons zien) zijn vruchtbare weiden. (Wat gij hier voor u ziet) is een tuin. (De tuin hier dichtbij) is onze tuin, (de tuin aan gene zijde van het bosch) behoort den burgemeester.

*11e Oefening.

Vervangt de tusschen haakjes gedrukte zww. door pers. of aanw. vww.!

Op een' heeten zomerdag deed de kleine Thomas eene wandeling met zijnen vader. (De vader) zag aan den weg een gebroken hoefijzer liggen en beval zijnen zoon (het hoefijzer) op te rapen. Maar (de zoon) deed, alsof (de zoon) niets hoorde en liet (het hoefijzer) liggen. Bedaard nam de vader zelf (het hoefijzer) op, en weldra kwamen (de vader en de zoon) in een dorp. (In het dorp) woonde een hoefsmid, en de vader verkocht (den hoefsmid) het hoefijzer voor eenen stuiver. Kort daarna ontmoette (den vader en den zoon) eene fruitvrouw; van (de fruitvrouw) kocht de vader voor den ontvangen stuiver kersen. (De vader) stak (de kersen) in den zak, waarop (de vader en de zoon) verder gingen. »Och, wat kwelt de dorst (Thomas),» riep Thomas, »(Thomas) versmacht haast van dorst!» Nu liet de vader als bij toeval eene kers vallen, en Thomas raapte (de kers) begeerig op, om zijnen dorst te

lesschen; want (de dorst) plaagde (Thomas) hoe langer hoe meer. Na eenigen tijd viel er weder eene kers, (de tweede kers) werd gevolgd door eene derde. Telkens bukde de zoon zich haastig om de kersen, totdat (de kersen) op waren. Toen (de zoon) (de kersen) alle opgeraapt had, sprak de vader lachende tot (den zoon): »(De vader) kocht de kersen voor het geld van het hoefijzer; had (Thomas) (het hoefijzer) opgeraapt, dan had (Thomas) (Thomas) niet vijftigmaal behoeven te bukken om de kersen op te rapen.

§ 12. De **vragende** vnw. zijn: *wie*, *wat* en *welke*.

Wie vraagt naar personen, *wat* naar zaken, *welke* wordt alleen vóór znw. gebruikt.

De verbuiging van *welke* kennen we reeds, *wat* is onverbuigbaar, *wie* heeft de volgende verbuiging:

Enkelvoud

mannelijk

1. *wie*

2. *wiens*

3. *wien*

4. *wien*

vrouwelijk

1. *wie*

2.

3. *wie*

4. *wie*

Meervoud

voor beide gesl.

1. *wie*

2. . . .

3. *wien*

4. *wie*

12e Oefening.

Gebruikt zelfstandige vragende vnw., in plaats der tusschen haakjes geplaatste woorden!

(Welke man) *wonen* (o. t.) hier? (Welke vrouw) *wandelen* (o. t.) daar? (Welke persoon) is hier geweest? (Welke personen) *bezoeken* (o. v.) u? (Van welken persoon) is deze tuin? (Van welken man) is deze hoed? (Van welke vrouw) is deze mantel? (Welken persoon) wilt gij dit geven? (Welken personen) hebt gij veel te danken? (Welken persoon) zoekt gij? (Welke vrouw) heeft men geprezen? (Welk ding) *behagen* (o. t.) u het best? (Welk ding) wilt gij hebben? (Aan welk ding) geeft gij de voorkeur? (Welke dingen) *verlangen* (o. t.)

gij al zoo? (Welken persoon) *toeschrijven* (o. t.) gij dit ongeluk? (Welke personen) *beschuldigen* (o. t.) men? (Welken persoon) *houden* (o. t.) men voor den dader? (Van welk ding) spreekt men hier?

§ 13. Eene bepaling van een znw. of pers. vnw. kan worden uitgedrukt in eenen zin. Zulk een zin doet denzelfden dienst als een bijv. nw. en heet daarom ook bijvoegelijke zin.

Een bijvoegelijke zin wordt met het betrokken znw. (of pers. vnw.) verbonden door een **betrekkelijk voornaamwoord**.

§ 14. Het betr. vnw. komt in geslacht, getal en persoon overeen met het betrokken woord.

De naamval van 'tbetr. vnw. hangt *niet* af van 't betrokken woord, maar van de rol, welke het betr. vnw. zelf in den bijvoegelijken zin vervult.

§ 15. Als betr. vnw. gebruikt men de aanw. vnw. *die*, *dat*, en de vragende *wie*, *wat*, *welke*.

§ 16. Als 't **betrokken woord mannel. enkelv.** is, gebruikt men in de vier naamvallen deze vormen:

1. *die*, *wie*, *welke*,
2. . . . , *wiens*, *welks*,
3. . . . , *wien*, *welken*,
4. *dien*, *wien*, *welken*.

Aanm. 1. De eerste naamval *wie* komt alleen dan te pas, als 't betrokken woord met het betr. vnw. samengesmolten is. Bijv.: **Wie** zoo spreekt, is *oprecht* = **Die**, **die** zoo spreekt; *alwie* = *al die*, *die*, enz.

Aanm. 2. De tweede naamval *wiens* en de derde naamval *wien* worden meest met betrekking tot personen, *welks* en *welken* alleen met betrekking tot zaken gebruikt.

Aanm. 3. De vierde naamval *wien* staat achter voorzetsels en ziet op personen; hij kan ook samensmelting van 't betrokken woord met het betr. vnw. aanduiden. Bijv.: **Wien** ik acht, zal mij achten = **Die**, **dien** ik acht, enz.

Aanm. 4. De eerste naamval *die* en de vierde naamval *dien* moeten noodzakelijk gebruikt worden, als 't betrokken woord wordt aangesproken; ook als 't betrokken woord een voornaamw. is. Overigens worden *die* en *welke*, *dien* en *welken* door elkander gebruikt.

13e Oefening.

Vult de vereischte betr. vnw. in!

De koning, — ons *regeeren* (o. t.). De jager, — ge-
 weer *weigeren* (o. v.). Uw weldoener, — gij veel te
 danken hebt. Uw vriend, — ik ken. Uw vriend, —
 mij *groeten* (o. v.). Onze tuin, — achter ons huis is.
 De akker, — de boer *bebouwen* (o. t.). De molen, —
 wieken *draaien* (o. v.). De tuinier, — den boom *snoeien*
 (o. t.). De hond, — ik eenen naam gaf. De heuvel, —
 top begroeid is. De stroom, — zij *overtrekken* (o. v.).
 De vriend, met — ik *vertrekken* (o. v.). De generaal,
 — het leger *aanvoeren* (o. v.), — de koning het opper-
 bevel *toevertrouwen* (o. v.), — de soldaten op de handen
dragen (o. v.), — een vijandelijke kogel *treffen* (o. v.),
 — doodelijk *kwetsen* (v. d.) was, — beide beenen *ver-*
brijzelen (v. d.) waren, op — dapperheid men rekenen
kunnen (o. v.), aan — behoud men *wanhopen* (o. t.), is
 een uitstekend veldheer. Gij, — zoo goed zijt, van —
 goedheid velen misbruik maken, — wij allen liefde toe-
 dragen, — niemand haten kan, *mogen* (o. t.) ons niet
 verlaten. o Zomer, — ons warme dagen brengt, —
 warmte de vruchten doet rijpen, — wij met verlangen
 te gemoet zien, van — wij zooveel goeds verwachten,
 stel ons niet te leur! Degene — mij lief heeft, *volgen*
 (aanv. o. t.) mij! Hij — niet *raden* (v. d.) wil wezen,
 kan niet *helpen* (v. d.) worden. Zoo werd Oldenbarneveld
 ter dood gebracht: hij, — het vaderland vroeger zulke
 gewichtige diensten *bewijzen* (v. v.). Ieder — goed doet,
 goed ontmoet. Hem — ik vertrouwen zal, moet ik ken-
 nen. Hij, — ik zoo even riep, moet terstond komen.
 Deze man, — gij zoo goed kent, heeft het gezegd.

Iemand — rijk wil worden, moet vlijtig en spaarzaam zijn. Ik ken er geen, — zoo iets *beweren* (v. d.) heeft.

§ 17. Als 't **betrokken woord vrouwel. enkelv.** is, gebruikt men in de vier naamvallen de volgende betr. vnw.:

1. *die, wie, welke,*
2. . . . , *wier, welker,*
3. . . . , *wie, welke,*
4. *die, wie, welke.*

Voor den eersten naamval *wie* geldt *Aanm.* 1, voor den tweeden naamval *wier* en den derden naamval *wie* geldt *Aanm.* 2, voor den vierden naamval *wie* geldt *Aanm.* 3, voor den eersten en vierden naamval *die* en *welke* geldt *Aanm.* 4 bij § 16.

14e Oefening.

Vult de vereischte betr. vnw. in!

Deze moeder, — hare kinderen *beminnen* (o. t.), — ook door de kinderen *beminnen* (v. d.) wordt, — verjaardag aanstaande is, — de kinderen eene *verassing* willen bezorgen, voor — dit geschenk *bestemmen* (v. d.) is, mag men gelukkig achten. De stad, — zich dapper *verdedigen* (o. v.), — de vijand niet innemen kon, — burgerij veel vaderlandsliefde betoonde, — men lof *toezwaaien* (o. v.), in — de hongersnood *heerschen* (o. v.), — standvastige dapperheid eindelijk *zegepralen* (o. v.), verdient lof. De duif, — men zachtmoedigheid toeschrijft, — vlucht zeer snel is, — men soms brieven onder de vleugels *binden* (o. t.), — den knapen veel vermaak geeft, — men niet gemakkelijk wennen kan, voor — men soms een' hoogen prijs *betulen* (o. t.), is eigenlijk een

trekvoegel. Ik, — eene vrouw ben, — echtgenoot overleden is, — niemand hulp of troost *bieden* (o. t.), — velen kwellen en vervolgen, met — niemand medelijden schijnt te hebben, op — echter niemand iets te zeggen heeft, ben wel zeer te beklagen. o Zuster, — mij hebt opgepast, — ik nooit dankbaar genoeg kan zijn, — ik zeer lief heb, voor — ik alles zou willen doen, moge uw leven gelukkig wezen! Deze vrouw, — ik *hoogachten* (o. t.) en *eeren* (o. t.), is onze oude dienstmaagd. Eene vrouw, — keizerin *wenschen* (o. t.) te worden, moet wel heerschzuchtig zijn.

§ 18. Is 't **betrokken woord onz. enkelv.**, dan zijn de vormen van 't betr. vnw. in de vier naamvallen:

1. *dat, wat, hetwelk,*
2. *..., ..., welks,*
3. *..., ..., hetwelk,*
4. *dat, wat, hetwelk,*

Wat (1e en 4e naamval) komt voor ingeval van samensmelting van 't betrokken woord met het betr. vnw. en na andere vnw. Achter voorzetsels staat *hetwelk*.

15e Oefening.

Vult de betr. vnw. in!

Het meisje, — zoo vlijtig was, — ouders overleden waren, — in het weeshuis kwam, — zoo schoon kon zingen, met — wij dikwijls *spelen* (v. d.) hebben, is nu ziek. Het water, — zoo nuttig is, — de aarde vruchtbaar maakt, van — onmisbaarheid ieder *overtuigen* (v. d.)

is, naar — de dorstige *smachten* (o. t.), — mensch en dier dagelijks gebruiken, — in twee gassen *ontleden* (v. d.) kan worden, — gestadig *verdampen* (o. t.), — soortelijk gewicht u bekend is, — kleur, noch reuk, noch smaak heeft, is eene druijbare vloeistof. Datgene — ik gezegd heb, houd ik vol; — ik beweerde, was de waarheid, en — een ander ook moge zeggen, ik blijf er bij.

§ 16. Staat het **betrokken woord in 't meervoud**, dan zijn de betr. vnw. in de vier naamvallen:

1. *die, wie, welke,*
2. . . . , *wier, welker,*
3. . . . , *wien, welken,*
4. *die, wie, welke.*

16e Oefening.

19 Dec.

Vult de vereischte betr. vnw. in!

De kooplieden, — veel handel *drijven* (o. v.), — pakhuizen *vullen* (v. d.) waren, — men groote plannen toeschreef, — de fortuin *begunstigen* (o. v.), bij — eerlijkheid en trouw boven alles *gelden* (o. v.), — schepen de verste havens *bezoeken* (o. v.), met — buitenlandsche huizen gaarne zaken deden, — overal geëerd en geacht waren, zijn eindelijk toch arm geworden. De planten, — de aarde versieren, — menschen en dieren tot voedsel gebruiken, — grootte en levensduur zoo verschillend is, zonder — de aarde eene woestijn zoude wezen, *verdeelen* (o. t.) men in boomen, heesters en kruiden. Onze vrienden, — wij *benen* brief schreven, — ons een bezoek *beloven* (v. d.)

hadden, — bezoek ons zeer aangenaam zou geweest zijn, — wij reeds zoo lang verwacht hadden, op — vriendschap wij zooveel prijs stellen, — wij gaarne een genoeg willen doen, in — wij zooveel belang stellen, zijn naar Amerika vertrokken. Eene doodsche stilte en eene daaraan evenredige saaiheid, onder — vereenigden invloed men vooral geraakt bij eene brandende Julizon, drukten ons neer.

Gij, lieflijke bergen, — u zoo blauw aan den horizon vertoonen (o. t.), — wij zoo menigmaal *beklimmen* (o. v.), — schoonheid ons zoo dikwijls *boeien* (o. v.), — wij zoo vele genoeglijke herinneringen te danken hebben, tot — wij ons altijd op nieuw voelen aangetrokken, van — toppen men zulke heerlijke vergezichten heeft, weest voor het laatst gegroet! Zij — werken kunnen, mogen niet bedelen. Zij, — wij reeds zoo dikwijls vruchteloos geholpen hebben, verdienen onze ondersteuning niet langer.

*§ 20. Is 't betrokken woord **geen** persoonsnaam, dan wordt achtervoorzetsels het betr. vnw. meestal vervangen door het bijwoord *waar*.

Het bijw. *waar* wordt dan met het voorzetsel verbonden; zoo ontstaan de samengekoppelde bijwoorden: *waaraan, waarin, waarop, waarmede, waartoe* enz.

*17e Oefening.

Vult op de opene plaatsen één of meer voorzetsels met een betr. vnw. of één of meer samengekoppelde bijwoorden in!

Dit is het huis, — wij vroeger woonden. Daar loopt het paard, — gij gereden hebt. Kent gij den man, — ik gepsid heb? Wij kochten een huis, — een tuin ligt. Geef mij de pen, — gij geschreven hebt. Hier woont de koopman, — wij veel vertrouwen stellen. Wees dankbaar jegens hem, — gij geholpen zijt. De

koe, — de boer ter markt ging, werd niet verkocht. De weg, — wij reden, was eentonig. De zolder, — het koren ligt, is ruim. Noem mij den boekhandelaar, — gij dit boek kocht. Hier woont de advocaat, — hij zich om raad gewend heeft. De muis, — de kat speelde, was spoedig dood. De wagen, — het gezelschap uitreed, was bruin geverfd. De onderneming, — ik hoopte te winnen, heeft mij schade berokkend. De knecht, — de heer tevreden was, ontving een geschenk.

*18e Oefening.

Vult de volgende zinnen aan!

Wij lezen van Columbus, die, dien, wiens, wien, van wien, naar wien

Prins Willem I, die, wiens, wien, dien, op wien, was de grondlegger der Nederlandsche vrijheid.

Jacoba van Beyeren, die (1), die (4), wier, wie, met wie, naar wie, overleed in 1436.

Het Haarlemmermeer, dat (1), dat (4), welks, waarop, waarvoor, werd van 1848—1853 drooggemaakt.

De kruisvaarders, die (1), die (4), wier, wien, voor wie, door wie, waren meest Franschen, Duitschers en Engelschen.

De kruistochten, { die (1) }, { die (4) }, { welke (1) }, { welke (4) }, { wier }, { welke }, waaraan, waardoor, waarin, zijn een merkwaardig verschijnsel in de geschiedenis.

Den Montblanc, { die }, { welke }, { wiens }, { welks }, { dien }, { van welken }, { welken }, { waarvan }, op welks, vindt men in de West-Alpen.

De Theems, { welke (1) }, { die (1) }, { welke (4) }, { die (4) }

{ **welker** } , { **aan welke** } , aan { **wier** } ,
 { **wier** } , { **waaraan** } ,
 is eene merkwaardige rivier.

De palmen, { **welke** (1) } , { **welke** (4) } ,
 { **die** (1) } , { **die** (4) } ,
 { **welker** } , { **aan welke** } , { **van welke** } ,
 { **wier** } , { **waaraan** } , { **waarvan** } ,
 { **uit welke** } , zijn slanke, sierlijke boomen.
 { **waaruit** }

*§ 21. De pers. vnv.: **hij, zij** (vr. enk.) en **zij** (ml. en vr. meerv.), alsmede 't aanw. vnv. **dat** kunnen soms zoodanig gebruikt worden, dat er noodzakelijk een bepalende zin op volgen moet.

Zij staan dan niet in de plaats van eenen persoonsnaam, maar hebben een' algemeenen zin.

Men kan ze dan altijd vervangen door het **bepalende** vnv. *degene*, dat verbogen wordt als volgt:

Enkelvoud.

Mannel.	Vrouwel.	Onzijdig.	Meervoud.
1. <i>degene</i>	1. <i>degene</i>	1. <i>hetgene</i>	1. <i>degenen</i>
2. <i>desgenen</i>	2. <i>dergene</i>	2. (ontbreekt)	2. <i>dergenen</i>
3. <i>dengenen</i>	3. <i>de(r)gene</i>	3. <i>hetgene</i>	3. <i>dengenen</i>
4. <i>dengenen</i>	4. <i>degene</i>	4. <i>hetgene</i>	4. <i>degenen</i>

*19e Oefening.

Vult eerst op de opene plaatsen betr. vnv. in!

Vervangt daarna overal waar 't mogelijk is; de pers. vnv. door eenen vorm van *degene*!

Trekt eindelijk het bepalend vnv. en het betr. vnv. tot een enkel woord samen!

Hij, — zijn best doet, zal vooruitkomen. Hem, — altijd zijn woord houdt, zal men vertrouwen. Hij — leven nuttig voor zijne medemenschen was, heeft nooit te vergeefs geleefd. Hij — veel wordt toevertrouwd, heeft veel te verantwoorden. Dat — men geleerd heeft, kan ons niet ontstolen worden. Zij — hun vaderland beminnen, zullen het gaarne verdedigen. Wij roemen Frederik Hendrik, hem, — men den besten der stadhouders noemde. Zoo stierf

prins Willem I, hij, — de vader des vaderlands genoemd wordt.

Hun — gezond zijn, zendt men geenene geneesheer. ~~Hun, gezond zijn, zendt men geenene geneesheer.~~ Hun, — zich altijd door ijver en vlijt onderscheiden hadden, schonk men deze belooning. Zij, — onuitputtelijk is in liefde en geduld, is eene liefderijke moeder. Haar, — ik zooveel te danken heb, kan en mag ik nooit vergeten. Hen — met leugen en bedrog omgaan, moet men mijden. Zij, — dit ongeluk trof, waren brave lieden. Zij — een ongeluk treft, hebben het dikwijls aan zich zelve te wijten. Hij, — dit ongeluk trof, was onschuldig. Hij — een ongeluk treffen zal, valt op den rug en breekt den neus. Zijt gij een vriend van hen, — zich anders voordoen dan zij zijn? Is zij niet de zuster van haar, — ons onlangs bezocht? Kunt gij altijd dat, — hij kan. Hij — geeft dat — hij heeft, — heeft werk, dat hij leeft; hij — geeft tot hij derft, — vraagt licht tot hij sterft; hij — geeft dat — hij kan, is de rechte man.

*20e Oefening.

Lost de cursief gedrukte samengesmolten vnw. op in een bepalend en een betr. vnw.

Ons hart wordt verscheurd, wanneer de dood *die* wij liefhebben rooft (Pierson). Rol voort, gevangenwagen! *dien* gij gevoerd hebt, is gedoemd om 't brandmerk voor het hoofd te dragen (Snieders). Zij geeft vermaak, ~~wie~~ 't kan betalen (Tollens). De naam van *wie* de vloot aanvoerde, is mij geen melding waardig (Meijer). 't Was hoons genoeg, dat mij versloeg, *dien* ik op Friesche kust kwelde naar hartelust, *die* van den ezel viel, wyl ik zijn teugel hiel (Potgieter).

Het is een lust voor *die* het ziet (Bilderdijk). Zoo zong Vondel, zoo, *wie* in zijn voetspoor stapte (Dez.). 't Beeft in de hand van *wie* het draagt (Beets). *Wie* den schijn van 't wezen schiften, houden 't hart van dwaling vrij (J. Schouten). 't Gaat vast, dat, *wie* op wijsheid snoeft, het meest hare eerste les behoeft, die needrigheid verkondigt (Dez.)

Bij NOORDHOFF & SMIT te Groningen is mede verschenen:

DE MOEDERTAAL.

EEN LEESBOEK MET TAALOEFFENINGEN

DOOR

H. DE RAAF en J. G. ZIJLSTRA.

MET VELE HOUTGRAVUREN.

Het 1e—7e deeltje is verschenen, het 8e is ter perse.

Prijs per deelte 30 cent.

TER INLEIDING.

„De Moedertaal” is de verwezenlijking van een denkbeeld, door een van ons sinds lang met voorliefde gekoesterd: *Het leesboek leent zich bij uitnemendheid tot ontwikkeling van de taalkennis bij den leerling der lagere school, vooral wanneer de oefening in het lezen gepaard gaat met oefeningen in het spreken en schrijven*

Wij hebben daarom achter elke les, die natuurlijk aanleiding geeft den leerling te doen spreken, eenige oefeningen of opgaven geplaatst, welke òn tot bespreking òn tot schriftelijken arbeid ruimschoots gelegenheid bieden. Hierbij hebben we gestreefd een synthetisch-concentrischen leergang in acht te nemen; de oefeningen, bijna geheel geput uit de gelezen lessen, worden allengs moeilijker en bevatten de zwaarigheden uit de grammatica, waarmee over 't geheel de leerlingen der lagere school te worstelen hebben. Vooral voor de oefening in 't uitdrukken van gedachten zijn de opgaven talrijk. We beginnen met den enkelvoudigen zin en eindigen met kleine opstellen steeds over 't in de les besprokene.

Daar het leesboek voor den leerling moet zijn een inleiding tot zijn latere lecturer, en alzijdige ontwikkeling het doel van 't onderwijs is, moet ook het leesboek zooveel mogelijk *alzijdig* zijn, d. i. het mag niet zijn leerboek voor eenig vak van wetenschap, maar moet geven stof tot bespreking uit het geheele rijke leven der kinderwereld. Kennis van die wereld kweekte het aan en ontwikkelde daarbij het verstand en de verbeelding, het zedelijk gevoel en den wil des kinds.

We hebben, wat inhoud en vorm aangaat, getracht aan dezen eisch te voldoen en hopen in ons streven niet al te ongelukkig geweest te zijn.

DE SCHRIJVERS.

Uittreksels van Beoordeelingen.

In *School en Studie* van Mei 1879, leest men o. a.:

»H. de Raaf en J. G. Zijlstra, *de Moedertaal, Een leesboek met taal oefeningen*. 't Aantal goede leesboeken voor onze lagere scholen is met deze serie weer met één nummer vermeerderd. Gaarne geven wij dit Leesboek eene plaats onder de beste, zoowel om zijn inhoud als zijn uiterlijk. Keurige gravures sieren de lesjes op, die ons het kinderleven schetsen in al zijne schakeeringen. »De Moedertaal» geeft natuur en waarheid, geen flauwe, weeke, halfbakken moraal. Het kind zal zich zelve herkennen onder 't lezen; de schrijvers hebben de natuur als op de daad betrappt.»

In *De Wekker* No. 61 van 30 Juli 1879.

Voor eenigen tijd schreef ik een artikeltje tot aanbeveling van No. 1, 2 en 3 van „*De Moedertaal, een leesboek met taal oefeningen*,” door H. DE RAAF en J. G. ZIJLSTRA.

Vergun mij ook eenige letteren te wijden aan de 3 volgende deeltjes.

Mij dunkt, dat ook over deze het oordeel niet anders dan hoogst gunstig kan zijn; omdat de schrijvers voldaan hebben aan die eischen, die men een goed schoolboek stellen mag en moet.

Eene gelijdelijke opklimming wordt overal aangetroffen; de rechte toon is steeds aangeslagen; de lesjes zijn niet te lang; de zinnen niet te moeilijk; de geheele uitvoering is net en doet den uitgevers eere aan.

Ook de opgaven aan den voet van elk lesje zijn goed gekozen en bieden eene groote verscheidenheid aan. Dat aan het schrijven van zinnen het leeuwendeel toegekend is, zal zeker niemand den schrijvers euvel duiden. Juist hierdoor stijgen m. i. hunne werkjes in waarde. Kortom: ik beschouw »de Moedertaal» als eene zeer groote aanwinst voor de lagere school.

Taalkunde aangeleerd, zooals door de schrijvers hier bedoeld wordt, is in hooge mate ontwikkelend: Zij is *de* taalkunde, die op de lagere school te huis behoort.

Ik eindig met den wensch, dat de HH. bewekkers het niet bij deze 6 deeltjes zullen laten: waarlijk deze perzik smaakt naar meer.

Keppel, 21 Juli 1879.

J. A. SCHUTTE.

zijne plaats, *de Eerste Taalmeester*, van denzelfden schrijver, niet te vergeten, een werkje dat ik reeds in verscheiden scholen heb aanbevolen, en waarvan mij nu reeds meer dan eens is meegedeeld, dat het zeer goed bevat."

(De Schoolopziener DR. RENSSSEN in het *Weekblad v. h. Onderwijs*.)

"Een degelijk boekje, dat we voorloopig op deze plaats der aandacht van onderwijzers zeer aanbevelen." (*De Schoolbode*.)

"Wij bevelen onzen mede-onderwijzers de kennismaking met dit boekje bijzonder aan en twifelen niet, of ze zullen er rijke winst mede doen voor ontwikkelend taalonderricht." (*Vooruit*.)

"Het werkje van den heer *Bruins* „de Practische Taalmeester" hebben wij met de meeste belangstelling nagegaan en onderzocht. Het komt ons voor, dat de methode voor het onderwijs in onze taal, zooals de schrijver die wil, geheel nieuw is. Eerst geeft hij enkele regels, daarna een geregeld stel taaloefeningen. Het voorbericht van dit werkje raden wij elken onderwijzer ter lezing aan. Geheel zijn wij 't met den schrijver eens, wanneer hij zegt: „Hoe fraai het klinke: „Het leesboek is de beste taalmeester!" en hoe waar deze stelling zij met betrekking tot het goed leeren verstaan van velerlei vormen en taalwendingen; welke uitnemende diensten het leesboek moge bewijzen ter gedurige herhaling; aanvulling, uitbreiding en bevestiging van het taalonderwijs, — een zorgvuldig geregeld, nauwkeurig ineensluitend opzettelijk onderwijs blijft noodig tot het verwerven van een helder inzicht in het organisme der taal, van een vaardig gebruik der gewone taalvormen." Het eerste stukje handelt over het *Werkwoord*. Wij durven de verzekering geven, dat de leerlingen der hoogste klassen, die het onder goede leiding hebben doorgewerkt, een juist begrip zullen gekregen hebben zoowel van de beteekenis en waarde van dit belangrijkste woord in de taal als van de regels, die men thans bij het gebruik er van volgt." (*Prov. Gron. Cour.*)

"Van 't begin tot 't einde draagt het de kenmerken, dat de heer *Bruins* geheel tehuis is in de Nederlandsche taal, overal ziet men, dat de schrijver de stof volkomen machtig is." (*Winschoter Courant*.)

"In no. 53 van dit *Weekblad* kondigden wij „de Practische Taalmeester" enz. I. „Het *Werkwoord*" van den heer *Bruins* aan. Ons oordeel mocht gunstig wezen en is door de Practische Taalmeester II en III niet gewijzigd. Ze bevatten eene goed ineensluitende reeks taaloefeningen, waarboven als in I telkens eerst de regel is gegeven. De leerling, die deze reeksen heeft doorgewerkt, zal niet alleen met het materiele der taal — om 't zoo eens te noemen — goed bekend zijn, hij zal ook in 't organisme der taal een goed eind zijn doorgedrongen en daarvan een goed inzicht hebben bekomen. Wij wenschen den bekwamen schrijver lust om de nog restende rededeelen op dezelfde gelukkige, methodische wijze te behandelen en roepen hem à revoir toe."

(*Vooruit*.)

P. H. DEWALD.

„De bovenstaande werkjes kunnen het bewijs leveren, dat men zeer wel nauwkeurig en taalkundig zuiver kan leeren schrijven zonder de vroegere vervelende oefeningen.

„We kennen verscheidene scholen, waar het eerste gedeelte met succes gebruikt wordt, en meenen ook het tweede en derde met warmte te mogen aanbevelen.”

(*Ons Recht.*)

„Nog maar weinige maanden geleden hebben wij den eersten druk van dit schoolboekje in ons blad aangekondigd. De lof, bij die gelegenheid door ons er aan toegezwaid, bleek ten volle verdiend. De spoedige herdruk is er een bewijs voor. Volgens informatie, door ons bij bevoegde deskundigen ingewonnen, voldoet de „Practische Taalmeester” uitstekend in de lagere scholen.

(*Prov. Gr. Cr.*)

„Dit werkje wordt ons voor de tweede maal binnen den tijd van 8 maanden toegezonden, teneinde het in dit blad aan te kondigen. Binnen 10 maanden beleeft het eene nieuwe uitgave. Waartoe meer gezegd? 't Zal bij velen gunstig bekend zijn en zeker vele anderen opwekken er kennis mede te maken!

(*Vooruit.*)

„Een maand vier, vijf geleden kondigden we van denzelfden schrijver „de Practische Taalmeester” aan, waarvan reeds drie stukjes verschenen zijn. Ons oordeel mocht in alle opzichten gunstig zijn. Als inleiding tot en voorlooper van „de Practische Taalmeester”, schreef de heer Bruins een eenvoudig boekje (de Eerste Taalmeester).

„We hebben deze reeks oefeningen nauwlettend doorlopen en we meenen te mogen verzekeren, dat ze aanleiding geven zullen tot een vruchtbare oefening in de taal voor de eerstbeginnenden.

„We waken onze mede-onderwijzers dus niet alleen tot kennismaking, maar vooral ook tot proefneming met dit nuttige boekje op.”

H. . . .

P. H. D.

„Het tweede werkje (de Eerste Taalmeester), dat eenvoudiger en bevattelijker oefeningen behelst, is bestemd voor lagere klassen en kan dienen als eene voortreffelijke inleiding voor het eerstgenoemde (de Practische Taalmeester). Uit den inhoud zal ieder deskundige dadelijk den echten schoolman proeven. We rekenen het werkelijk overbodig hier meer ter aanprijzing te zeggen. Aan den „Eersten Taalmeester” voorspellen wij een nog spoediger herdruk dan aan zijn makker.”

(*Prov. Gr. Cr.*)

„De „Practische Taalmeester” van den heer Bruins heeft welverdienden bijval gevonden.

't Is echter goed, dat er een voorlooper van genoemd werkje verschenen is, dat geheel op dezelfde beginselen berust. Zeer zeker zullen daarvoor vele schooldeuren ontsloten worden, omdat de daarin gegeven oefeningen eenvoudig zijn

„Wij raden de onderwijzers, die dit taalboekje nog niet kennen, zeer aan, er kennis mede te maken. Die kennismaking zal stellig tot gebruik op vele scholen leiden.”

(*De Wekker.*)